

Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava

I osa

Üldosa (Projekt)



Tartu Ülikooli õppekava arenduskeskus
Tartu 2005

1. peatükk

ÜLDSÄTTED

1. Riikliku õppekava ülesanne

- (1) Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava (edaspidi *riiklik õppekava*) määrab kindlaks põhikooli ja gümnaasiumi (edaspidi *kooli*) õppe- ja kasvatustöö ülesanded, sihid ja eesmärgid, põhi- ja keskhariduse standardi, nõuded õpikeskkonna kujundamisele ning õppe- ja kasvatustöö ülesehituse ning korraldamise ja hindamise alused.
- (2) Riikliku õppekava alusel koostab iga kool oma õppekava, mille põhjal viiakse läbi kooli õppe- ja kasvatustööd.

2. Riikliku õppekava ülesehitus

- (1) Riiklik õppekava koosneb üldosast ja ainevaldkonnakavadest. Riiklikku õppekava täiendavad kooli jaoks soovituslikud ainevaldkonnakavade ja läbivate teemade metoodilised rakendusjuhendid, mille on kinnitanud Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- (2) Üldosas esitatakse:
 - 1) riikliku õppekava lähtekohad;
 - 2) kooli ülesanded, õppe- ja kasvatustöö sihid ja eesmärgid;
 - 3) nõuded õpikeskkonna kujundamisele;
 - 4) õppe- ja kasvatustöö ülesehituse kirjeldus;
 - 5) kooli õppe- ja kasvatustöö korraldamise alused;
 - 6) nõuded kooli õppekava koostamisele;
 - 7) hindamise alused;
 - 8) läbivate teemade kirjeldused;
 - 9) õpilase üldoskuste kirjeldus kooliastmeti.
- (3) Ainevaldkonnakavades esitatakse:
 - 1) ainevaldkonna õpetuse lühikirjeldus;
 - 2) ainevaldkonna õpetuse eesmärgid;
 - 3) ainevaldkonna õppeained ja kursused;
 - 4) ainevaldkonna õpetuse integratsiooni alused;
 - 5) läbivate teemade käsitlemine ainevaldkonna õpetuses;
 - 6) õppeainete ja kursuste õpetuse eesmärgid, taotletavad õpitulemused, õppesisu ja õppetegevused, seosed teiste õppeainete ja läbivate teemadega kooliastmeti;
 - 7) õppeainete ja kursuste õpitulemuste hindamise alused kooliastmeti.
- (4) Ainevaldkonnakavad on järgmised:
 - 1) inimene ja ühiskond;
 - 2) keeled ja kirjandus;
 - 3) kehakultuur;
 - 4) kunstid;

- 5) loodus;
- 6) matemaatika;
- 7) tehnoloogia.

(5) Ainevaldkonna metoodilised rakendusjuhendid koostatakse kooliastmeti. Metoodilises rakendusjuhendis esitatakse lisaks ainevaldkonnakavas toodule iga õppeaine ja kursuse osas vähemalt:

- 1) õppesisu valiku, käsitlemise ja järjestamise põhimõtted;
- 2) aja jaotamine õppetöö läbiviimisel;
- 3) õpitulemused klasside ja/või kursuste kaupa;
- 4) kohustuslik ja soovituslik õppesisu;
- 5) õppetegevused;
- 6) soovitused kujundava ja kokkuvõtva hindamise korraldamiseks.

(6) Läbivate teemade metoodilises rakendusjuhendis esitatakse:

- 1) läbivate teemade käsitlemise eesmärgid kooliastmeti;
- 2) ülevaade läbivate teemade eesmärkide saavutamist toetavatest ainevaldkondade õppeteemadest ja taotletavatest õpitulemustest;
- 3) soovitused koolielu ning klassi- ja koolivälise tegevuse korraldamiseks viisil, mis toetab läbivate teemade eesmärkide saavutamist;
- 4) soovitused koostöökis teiste asutuste, ettevõtete ja ühendustega.

2. peatükk

Riikliku õppekava lähtekohad

3. Riikliku õppekava koostamine ja arendamine

- (1) Riikliku õppekava arendamine on pidev protsess, mida korraldab Haridus- ja Teadusministeerium. Riikliku õppekava koostamisel arvestatakse huvitatud osapoolte seisukohti.
- (2) Riikliku õppekava koostamisel ja arendamisel lähtutakse õigusaktidest, riiklikest strateegiadokumentidest, teadusuuringutest, Eesti ja teiste riikide koolikogemusest, rahvusvaheliste organisatsioonide hariduspoliitilistest dokumentidest ja soovitudest [RÕK2002].

4. Riikliku õppekava alused

- (1) Riiklikus õppekavas on kooli õppe- ja kasvatustöö eesmärgid ja nõuded esitatud lähtudes arusaamast, et koolikohustuse täitmine ja hariduse omandamine:
 - 1) toetab kultuuripärandi ja ühiskonna põhiväärtuste edastamise ühelt põlvkonnalt teisele ning loob eeldused kultuuri arenguks;
 - 2) on oluline vahend ühiskonna tuleviku kujundamisel, luues eeldusi inimeste võrdõiguslikkuse toimimiseks ning ühiskonna sidususe ja heaolu suurenemiseks;
 - 3) on keskne riiklikult korraldatav tegevus, mille abil isik sotsialiseerub, omandades valmisoleku iseseisvaks eluks, sh edasiõppimiseks, tööks ja osalemiseks ühiselus.
- (2) Kool:
 - 1) lähtub oma tegevuses inimõiguste, võrdsuse, demokraatia ja humanismi ning keskkonna säilitamise väärtustamisest;
 - 2) seab üldiseks eesmärgiks Eesti ning maailma säästvate arengule kaasaaitamise;
 - 3) seisab eesti rahvuse ja kultuuri säilimise ja arengu eest, toetab Eestis elavate rahvusvähemuste kultuurilist identiteeti ning erinevate kultuuride vahelist mõistmist ja koostööd [RÕK2002].
 - 4) pakub rahulolu, turvatunnet ja eneseusaldust loovat keskkonda lapse- ja noorukieas.
- (3) Kooli tegevuse korraldamine lähtub järgnevast:
 - 1) üldharidussüsteem pakub koolides õppimisvõimaluse kõigile koolikohustuslikele isikutele ja isikutele, kellel on õigus õppida Eesti koolis;
 - 2) koolid loovad õpilastele võrdsed võimalused võimetekohaselt õppida, täita koolikohustust ja omandada põhi- ja keskharidus;

- 3) kool teeb oma tegevuse korraldamisel koostööd õpilaste, lapsevanemate või eestkostjate (edaspidi *lapsevanemate*), õpetajate, kohaliku omavalitsuse, paikkonna riigiasutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriasutuste ning kodanikuühendustega;
- 4) õppe- ja kasvatustöö korraldamisel arvestab kool õpilaste, lapsevanemate ja piirkonna vajadusi ja huvisid;
- 5) õpilaste arengu ja õppimise soodustamiseks diferentseeritakse õppetööd, lähtudes õpilaste võimetest, vajadustest, eelnevatest või mujal toimuvatest õpingutest ja huvidest;
- 6) õpetajal on vastutus ja vabadus kujundada õppeprotsessi ning valida kasutatavaid meetodeid ja õppematerjale.

(4) Riiklikust õppekavast lähtudes kujundab kool õppeprotsessi, mis:

- 1) lähtub õpilase arengust – riikliku õppekava eesmärgid ja nõuded erinevas vanuses õpilaste õppe- ja kasvatustööle arvestavad õpilase arenedes muutuvate võimete ja võimete arenedes muutuvate võimete;
- 2) toetab õpilase mitmekülgset arengut – riikliku õppekava eesmärgid ja nõuded suunavad õppe- ja kasvatustöös õpilaste erinevate isikuomaduste ja võimete arengule sihipäraselt kaasa aitama;
- 3) on paindlik – riiklikus õppekavas on määratletud võimalused õpilase võimetele ja edasijõudmisele vastavaks õppetöö diferentseerimiseks;
- 4) on õpilasele jõukohane – riikliku õppekava eesmärgid ja õpitulemused on püstitatud, arvestades õpilase koormuse ja õpitu kumuleerumisega;
- 5) on terviklik – riiklik õppekava avab seosed erinevate kooliastmete ja haridustasemete ning üld- ja kutsehariduse vahel, tagades koolide õppe- ja kasvatustöö järjepidevuse ning hõlbustades õpilasel liikumist ühest koolist teise ja haridustee jätkamist;
- 6) on integreeritud – riiklik õppekava esitab põhimõtted õppeainete või kursuste seostamiseks nende koosmõju suurendamise ning õpitava mitmekülgsema tunnetamise huvides.

5. Põhi- ja keskhariduse standard

- (1) Põhihariduse standard on esitatud riikliku õppekava ainevaldkonnakavades õppeainete 3., 6., ja 9. klassi õpitulemustena. Keskhariduse standard on esitatud ainevaldkonnakavades kitsaste kursusekomplektide õpitulemustena.

3. peatükk

Kooli ülesanded, õppe- ja kasvatustöö sihid ja eesmärgid

6. Kooli ülesanded

- (1) Kooli ülesandeks ühiskonna tasandil on aidata kaasa ühiskonna säästvate arengule, toetades ja edendades:
 - 1) võrdsuse, demokraatia ja humanismi väärtustamist ühiskonnas;
 - 2) eesti kultuuri säilimist ja arengut ning Eestis elavate rahvusvähemuste kultuurilist identiteeti;
 - 3) kultuuride vahelist mõistmist, sallivust ja koostööd;
 - 4) ühiskonna sidusust ning sotsiaalset mobiilsust;
 - 5) tervislikku käitumist ja sotsiaalsed toimetulekut;
 - 6) looduskeskkonna säilitamist.

- (2) Kooli ülesandeks indiviidi tasandil on aidata kaasa isiksuse arengule, kes:
 - 1) tunneb ennast kasuliku, rahuloleva ja õnnelikuna;
 - 2) elab kooskõlas oma keskkonnaga ning käitub keskkonda säästvalt ja taastootes;
 - 3) on orienteeritud kultuuri väärtuste säilitamisele ja arendamisele;
 - 4) arvestab teiste inimeste huvide ja vajadustega;
 - 5) suudab õppida ja tulla toime muutuvate elusituatsioonidega.

7. Kooli õppe- ja kasvatustöö sihid

- (1) Ülesannetest tulenevalt on kooli sihiks aidata kujuneda isiksustel, kes usuvad endasse ja on:
 - 1) eetilised – austavad elu, arvestavad heade tavade ja ühiselu normidega ning tunnevad vastutust oma tegude tagajärgede eest, mõtestavad enda ja teiste tegevust ning ühiskonnas toimuvat kõlbeliste põhimõtete ja väärtuste kaudu;
 - 2) avatud – on sallivad, empaatilised ning koostöö- ja õppimisvalmid ning on valmis muutustele vastu astuma;
 - 3) loovad – kogevad elu uute väärtuste loomise võimalusena ning oskavad ühiskonnas ja maailmas toimuvat kriitiliselt hinnata, märgata erinevaid probleeme ja nendes peituvaid võimalusi ja vajadusi, neile paindlikult reageerida ning luua nende jaoks toimivaid lahendusi.

8. Kooli õppe- ja kasvatustöö eesmärgid

- (1) Kooli õppe- ja kasvatustöö eesmärgid avatakse riiklikus õppekavas õpilase üldoskuste arengu kirjelduses esitatud suutlikkustena, õppe- ja kasvatustöö läbivate teemade kirjelduse ja eesmärkidena ning ainevaldkondade eesmärkidena.

- (2) Läbivad teemad ja üldoskused on ainevaldkondade ja õppeainete ülesed. Ainevaldkonna eesmärgid kehtivad antud ainevaldkonna õppeainetele ja kursustele.

4. peatükk

Õpikeskkond

9. Õpikeskkonna määratlus

- (1) Õpikeskkonnana mõistetakse füüsilist ja sotsiaalset keskkonda, kus õpitakse riikliku õppekava alusel. Õpikeskkonna üheks osaks on koolikeskkond.
- (2) Õpikeskkond kujundatakse nii, et see toetab õpilase heaolu ning tervislikku õppimist ja arengut.
- (3) Kool lähtub riiklikus õppekavas õpikeskkonnale seatavatest nõuetest koolis ja väljaspool kooli toimuva õppe- ja kasvatustöö korraldamisel. Kool nõustab õpikeskkonna kujundamisel lapsevanemat ja teisi õppe- ja kasvatustöösse kaasatud osapooli ning teeb nendega koostööd õpilasele paremate õppimistingimuste loomisel.

10. Õppimiskäsitlus

- (1) Õppimine on õppija psüühika ümberkujunemises seisnev elukestev protsess, mille käigus isiksus taasloob eneses kultuuriliselt vahendatud tähendusi ja käitumisviise. See võimaldab isiksusel füüsilist, sotsiaalset ja kultuurilist keskkonda mõista, neis toime tulla ja neid mõjutada ning luua uut kultuurilist teavet.
- (2) Õppimine toimub õppija ja keskkonna vastasmõjus. Õppimise käigus lisanduvad õppija psüühikasse uued teadmised, oskused, protseduurid, käitumisviisid, hoiakud, väärtused jms ja/või muutuvad nendevahelised seosed.
- (3) Õppija on õppeprotsessis aktiivne osapool. Õppija konstrueerib ise oma teadmisi varasemate ja õppimise käigus saadavate kogemuste põhjal. Teadmiste konstrueerimise viis sõltub õppija arenguastmest.
- (4) Koolis käsitatakse õppimist õpilase teadvustatud ja eesmärgipärase tegevusena. Õpilased osalevad vastavalt eakohastele võimetele õppimise eesmärgistamisel, kavandamisel ja hindamisel [vt RÕK 2002].

11. Nõuded õpikeskkonnale

- (1) Kool aitab õpilasel kujundada suutlikkust rakendada õpitut hilisemas elus ja uudsete probleemide lahendamisel. Selleks võimaldatakse õpilasele vastavalt tema arenguastmele:
 - 1) õpitava seostamist varasemate kogemustega;
 - 2) õpitava seostamist erinevate teadmishaldkondade ja praktiliste probleemidega;

- 3) õpitu süvendavat käsitlemist järgnevas klassides;
 - 4) refleksiooni oma kogemuste üle.
- (2) koolis kasutatav õppemetoodika ja koolikord tagavad õppetöös õpilastele võimalused:
- 1) teha iseseisvaid valikuid;
 - 2) tegutseda koos kaaslastega;
 - 3) kujundada, väljendada ja kaitsta oma arvamust;
 - 4) arutleda kooli, kohaliku piirkonna, ühiskonna ja maailma aktuaalsete probleemide üle;
 - 5) näidata üles initsiatiivi ning saada tuge ja juhendamist positiivsete algatuste elluviimisel.
- (3) Õppe- ja kasvatustöö osana luuakse õpilastele võimalusi õppimiseks erinevates ja praktilise eluga seotud olukordades, kasutades selleks ekskursioone, õppekäike, matku, vaatlusi, osalemist koolivälistes projektides, uurimistööde tegemist jms.
- (4) Õppetöös kasutatakse õppekirjandust, mis vastab riiklikule õppekavale ja antud vanuserühma õpilaste võimetele ning sisaldab õppetöö diferentseerimist võimaldavaid eri raskusastmega tekste ja ülesandeid.
- (5) Õpilastele tagatakse õppetööks vajaliku õppevara kättesaadavus ning raamatukogu ja internetiühendusega arvuti kasutamisevõimalus vähemalt õppetööks vajalikus mahus.
- (6) Õppe- ja kasvatustöös rakendatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid ning õpilasi suunatakse neid õppimisel kasutama.
- (7) Kool tagab õpilastele mõõduka ja ühtlaselt jaotuva õppekoormuse, võimaldades neile piisavat puhkust ning vältides ülesannete kuhjumisest ja kiirustamisest tekkivat ülekoormust.
- (8) Õppe- ja kasvatustöös kasutatavate hoonete ja ruumide sisustus ja kujundus ning õppevara on tervislikud, turvalised ja esteetilised. Õpilasi juhendatakse koolis ja väljaspool kooli tervislikult ja turvaliselt õppima.
- (9) Õpikeskkonnas sotsiaalse kliima kujundamisel lähtub kool järgnevast:
- 1) õpilaste, lapsevanemate, õpetajate, kooli juhtkonna ning teiste õppe- ja kasvatustöö korraldamisega seotud osapoolte vahel luuakse vastastikusel lugupidamisel ja üksteise seisukohtade arvestamisel põhinevad, kokkuleppeid austavad suhted;
 - 2) õpilasi koheldakse ühtsetel alustel ja õiguspäraselt, kaitstes iga õpilase väärikust ja arvestades tema individuaalsete eripäradega;
 - 3) kooli elukorraldus on õpilasele eeskujuks õppe- ja kasvatustöö sihtides ja eesmärkides väljendatud põhimõtete ja väärtuste järgimisel;
 - 4) õpilased kaasatakse eakohaseid võimeid arvestades kooli tegevust ja õppe- ja kasvatustööd puudutavate otsuste tegemisse;

- 5) klassis (õpperühmas) ja koolis aidatakse õpilastel kujundada sõbralikke, koostööle suunatud ja üksteist toetavaid suhteid;
- 6) koostöös lapsevanemate ja asjaomaste institutsioonidega tegeldakse süstemaatiliselt koolikiusamise ja -vägivalla ning teiste õpilase tervist ja heaolu kahjustavate käitumisviiside ennetamise ja kõrvaldamisega.

12. Elukestev õpe

- (1) Õppimine koolis aitab õpilasel kujundada tahte ja oskused edasises elus teadlikult õppides hakkama saada ning liikuda seatud eesmärkide suunas. Elukestva õppimise kui elustiili omandamiseks suunatakse õpilast vastavalt tema arenguastmele:
 - 1) teadvustama, analüüsima ja kavandama oma õppimist ja selle eesmäärke;
 - 2) iseseisvalt uurides teadmisi otsima, seostama, looma ja kriitiliselt hindama;
 - 3) probleeme märkama ning neid loominguiliselt ja erinevaid teadmisi rakendades lahendama;
 - 4) kujundama valmisolekut ja suutlikkust sihipäraselt õppida erinevates olukordades nii iseseisvalt kui ka koos teistega;
 - 5) hindama oma võimeid, kogemusi, huvisid ja vajadusi ning seostama neid õppimisega;
 - 6) planeerima oma tulevikku, määratledes oma eesmärkidele vastavaid õppimisvajadusi, ning otsima ja leidma sobivaid õppimisvõimalusi.

5. peatükk

Kooli õppe- ja kasvatustöö ülesehitus

13. Kooliastmed

- (1) Põhikool jaotub kolmeks kooliastmeks. Põhikooli kooliastmed on järgmised:
 - 1) I kooliaste – 1.–3. klass;
 - 2) II kooliaste – 4.–6. klass;
 - 3) III kooliaste – 7.–9. klass.
- (2) Gümnaasium hõlmab õppe- ja kasvatustööd 10.–12. klassis. Õppe- ja kasvatustööd gümnaasiumis käsitletakse ühe kooliastmena.
- (3) Õpilasel võib kooliastme läbimiseks kuluda kolmest õppeaastast rohkem või vähem aega.

14. Ainevaldkonnad, õppeained ja kursused

- (1) Õppetöö koolis jaotub ainevaldkondade järgi. Ainevaldkondadeks on koondatud õpetuses käsitletavat teadmisi- ja tegevusvaldkonnad vastavalt nendevahelistele seostele.
- (2) Ainevaldkonnad on järgmised:
 - 1) inimene ja ühiskond – käsitletakse inimeste suhteid iseenda, teiste ja ühiskonnaga, ühiskonna toimimist ja inimgeograafilisi protsesse minevikus ja tänapäeval;
 - 2) keeled ja kirjandus – käsitletakse keelt kui kesket suhtlemis- ja eneseväljendusvahendit ning kultuurikandjat;
 - 3) kehakultuur – käsitletakse tervisliku eluviisi kujundamist ning kehalist vormisoleku jälgimist ja arendamist ning liikumisohutust;
 - 4) kunstid – käsitletakse erinevaid kunste ja kunstinähtusi ning maailma esteetilist tunnetamist, nende funktsioone ja tähendust inimese elus ja ühiskonnas, enda mõtete ja tunnete intuitiivset ja loovat väljendamist kunstikeeles;
 - 5) loodus – käsitletakse keskkonna bioloogiliste, füüsikaliste, keemiliste ja tehnoloogiliste komponentide toimimist ja seoseid ning selle kaudu füüsilises keskkonnas toimuva seletamist ja ennustamist, keskkonna- nähtuste uurimist teaduslike meetoditega;
 - 6) matemaatika – käsitletakse matemaatikat kui nähtuste toimimise ja nendevaheliste seoste kirjeldamise kõige üldisemat vahendit, selle keelt ja meetodeid;
 - 7) tehnoloogia – käsitletakse erinevate toodete valmimisprotsessi, milles rakendatakse eesmärgipäraselt eri valdkondade teadmisi ning erinevaid tööviise ja -vahendeid, kavandist teostuseni.

- (3) Põhikooli õppeained ja gümnaasiumi kursused, nende nädalatundide arv, õppesisu ja õppetegevused ning ainevaldkonnasisesed õpetuse täiendamise ja valikute tegemise võimalused määratletakse ainevaldkonniti ja esitatakse ainevaldkonnakavades.
- (4) Kool võib kasutada pedagoogilist süsteemi, mille alusel korraldatav õppe- ja kasvatustöö ei järgi riiklikus õppekavas kirjeldatud ainevaldkondade, õppeainete ja kursuste jaotust, tingimusel, et õpilasel võimaldatakse omandada põhi- ja gümnaasiumihariduse standardile vastavad õpitulemused.
- (5) Kool kooskõlastab enne rakendamist Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsiooni-keskusega oma õppekava, kui see ei näe ette põhikooli I, II ja III kooliastme eristamist ning sellele vastavat kooliastme õpitulemuste saavutamist I ja II kooliastme lõpetamisel.

15. Valikõppeained ja valikkursused

- (1) Kohustuslikule õpetusele lisaks õpetatakse põhikoolis valikõppeaineid ning gümnaasiumis valikkursusi. Valikõppeainete ja valikkursuste korraldamisel lähtub kool oma võimalustest ning õpilaste, lapsevanemate ja paikkonna vajadustest ja huvidest.
- (2) Valikõppeaineid ja valikkursusi võib kool kasutada õppeainete või kursuste temaatika süvaõppe korraldamiseks ja õppesuundade kujundamiseks.
- (3) Valikõppeainete ja valikkursuste kavad võib koostada kool [vrd RÕK 2002].

16. Kutseõpe ja kutsealane eelkoolitus põhikoolis

- (1) Põhikooli III kooliastmes võib kool koostöös kutseõppeasutusega korraldada kutseõpet. Kutseõpe põhikoolis on üldjuhul suunatud õpilasele, kelle õppeedukus või hariduslik erivajadus ei võimalda põhikooli järel jätkata õpinguid gümnaasiumis või kutseõppeasutuses.
- (2) Põhikooli III kooliastmes võib kool korraldada valikainetena kutsealast eelkoolitust.

17. Läbivad teemad

- (1) Läbivad teemad lähtuvad keskkonnas toimimiseks ja ühiskonna soovitud arenguks olulistest teadmistest ja suutlikkustest, mida õpilane kujundab kõikide ainevaldkondade õppe koosmõjul.
- (2) Kooli õppe- ja kasvatustöös käsitletavat läbivad teemad on järgmised:
 - 1) elukestev õppimine ja karjääriplaneerimine;
 - 2) keskkond ja jätkusuutlik eluviis;
 - 3) kultuuriline pädevus;

- 4) osalus;
 - 5) tehnoloogia;
 - 6) toimimine teabekeskonnas;
 - 7) turvalisus ja tervislik eluviis;
 - 8) väärtused ja eetilisus.
- (3) Läbivate teemade seosed ainevaldkondade õpetusega esitatakse ainevaldkonnakavades. Läbivate teemade eesmärgid kooliastmeti ning nende saavutamise viise õppe- ja kasvatustöös kirjeldatakse läbivate teemade metoodilises rakendusjuhendis.
- (4) Kool võib oma õppe- ja kasvatustöös kasutada täiendavaid läbivaid teemasid.
- (5) Läbivate teemade järgimine õppe- ja kasvatustöös põhineb:
- 1) kooli elukorraldusel – kool demonstreerib läbivate teemade sisule ja eesmärkidele vastavat eluviisi ning aitab õpilasel selles osaleda;
 - 2) aineõppel – ainevaldkonnakavades esitatud õppeainete ja kursuste õpitulemuste saavutamine aitab õpilastel kujundada läbivate teemadega seotud teadmisi ja oskusi;
 - 3) õpetuse temaatilistel rõhuasetustel – läbivatest teemadest lähtudes tuuakse ainevaldkondade õppesse vastavad ja aineteadmistega seostuvad teemakäsitlused, näited ja ülesanded;
 - 4) klassi- ja koolivälisel tegevusel ja üritustel – läbivate teemadega seotud eluvaldkondade tutvustamiseks korraldab kool, vajadusel koostöös kohaliku omavalitsuse, paikkonna asutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriasutuste ja kodanikuühendustega, ekskursioone, õppekäike, matku, huvialaringide tegevust, erialaspetsialistidega kohtumisi jms.

18. Üldoskused

- (1) Üldoskused on õpilase arenedes muutuvad oskused, mille kujunemist soodustatakse kõikides õppeainetes ja kursustel õpikeskkonna, sihipärase juhendamise, kohaste tööviiside ja ülesannete ning õpilasele antava tagasiside abil.
- (2) Üldoskused on järgmised:
- 1) mõtlemisoskused;
 - 2) õpioskused;
 - 3) enesekohased oskused;
 - 4) sotsiaalsed oskused;
 - 5) funktsionaalne kirjaoskus.

19. Õpetuse integratsioon

- (1) Õpetuse integreerimise eesmärgid on:
- 1) orienteerida erinevate teadmisi- ja tegevusvaldkondade õpetus kooli õppe- ja kasvatustöö sihtide ja eesmärkide saavutamisele;

- 2) hõlbustada õpilasel õpitavat mõista, omandada ning kujundada oskust kasutada õpitut nii koolis kui ka kooliväliselt;
- 3) aidata õpilasel kujundada õpitust tervikpilti ning näha selle seoseid eluga väljaspool kooli.

(2) Õpetuse integratsioon:

- 1) tagab õpitava põhinemise samas õppeaines ja teistes õppeainetes varem õpitul ning seostatavuse varemõpituga;
- 2) loob võimalused sama õpitava korduvaks, uutes seostes ja süvendatud käsitlemiseks;
- 3) võimaldab õpitavat käsitleda erinevatest teadmivaldkondadest lähtudes;
- 4) toetab õpitava seostamist teadmises- ja tegevusvaldkondade siseselt ja nende vaheliselt, oma kogemustega ning väljaspool kooli toimuvaga.

(3) Õpetuse integratsioon koolis toimub ainevaldkondade õpetuse läbiviimise koordineerimise ning eri õppeainete sisu seostavate õppeülesannete ja interdistsiplinaarsete teemakäsitluste kasutamise teel. Integratsiooni kujundamise aluseks on õpetajate koostöö õppe- ja kasvatustöö kavandamisel ja elluviimisel.

(4) Õpetuse integreerimisel arvestab kool läbivate teemadega, toetades nõnda aineõppe seostumist isiklikus ja ühiskondlikus elus oluliste suutlikkuste kujunemisega. Ainevaldkonnakavades kirjeldatakse seoseid, mis on aluseks erinevate ainevaldkondade õppeainete ja kursuste integreerimisel.

8. peatükk

Kooli õppe- ja kasvatustöö korraldamine

20. Õppe- ja kasvatustöö kestus ja õpilase koormus õppeaasta jooksul

- (1) Õppeaasta kestus on 175 õppepäeva. Õppeaastas toimuva õppe- ja kasvatustöö arvestuslik ühik on õppetund kestusega 45 minutit.
- (2) Õppetunnid toimuvad koolis või väljaspool kooli. Arvestades õppetöö ise-loomu ja jõukohasust õpilastele võib õppetöö järjestikune kestus olla pikem või lühem kui 45 minutit.
- (3) Õpilase suurim lubatud nädalakoormus põhikooli klassides on:
 1. klassis – 20 õppetundi, 4 tundi päevas;
 2. klassis – 23 õppetundi, 4–5 tundi päevas;
 3. klassis – 25 õppetundi, 5 tundi päevas;
 4. klassis – 26 õppetundi, 5–6 tundi päevas;
 5. klassis – 28 õppetundi, 5–6 tundi päevas;
 6. klassis – 29 õppetundi, 5–6 tundi päevas;
 7. klassis – 31 õppetundi, 6–7 tundi päevas;
 8. klassis – 32 õppetundi, 6–7 tundi päevas;
 9. klassis – 33 õppetundi, 6–7 tundi päevas.
- (4) Gümnaasiumi 10.–12. klassis on õpilase nädalakoormus vähemalt 32 õppetundi, kuid mitte rohkem kui 35 õppetundi.
- (5) Osa nädalakoormusesse arvestatud õppetööst võib kool korraldada õpilase iseseisva tööna koolis ning alates II kooliastmest ka iseseisva tööna väljaspool kooli.
- (6) Õppeaasta jooksul võib õpilase nädalakoormus olla ajutiselt kuni 10% sätestatud normist suurem. Nädalakoormuse ajutine suurendamine kompenseeritakse nädalakoormuse vähendamisega teistel õppetöö perioodidel.
- (7) Arvestades õpilase võimeid ja edasijõudmist õppetöös, võib õpilase nädalakoormust vastavalt kokkuleppele õpilase ja lapsevanemaga lühiajaliselt muuta ka enam kui 10%.

21. Õppe- ja kasvatustöö korraldamise viisid

- (1) Koolis toimuv õpetus võib olla korraldatud mitmel eri viisil [RÕK 2002]:
 - 1) traditsiooniline korraldus (kõiki õppeaineid õpitakse kogu õppeaasta vältel);
 - 2) perioodõpe (aineõpetus keskendatakse teatud õppeperioodidele);
 - 3) klassideta kursused (õpitakse valitud õppesuuna ja kursuste järgi kujunenud õpperühmades, kursuste järjestuse määrab aine loogika, mõnel juhul valib kursuste järjestuse õpilane);

- 4) üldõpetuslik õpe (keskendutakse teatud teemadele, õppeaineid ei eristata).

- (2) Õppe- ja kasvatustöö korraldamise viisi kirjeldatakse kooli õppekavas.

22. Õppimine teistes haridus- ja kultuuriasutustes

- (1) Kool võib osa kooliõppekava või individuaalse õppekavaga ettenähtud õppe- ja kasvatustööst korraldada teistes haridus- ja kultuuriasutustes.
- (2) Kool arvestab väljaspool kooli toimuvat õppimist kooli õppe- ja kasvatustöö osana tingimusel, et see võimaldab õpilasel saavutada kooli- või individuaalse õppekavaga määratletud õpitulemusi.

23. Õpilase tervise, arengu ja õppimise seire ning õpilase nõustamine

- (1) Kool korraldab õpilase tervise, tervisekäitumise, arengu ja õppimise seiret, kaasates õpilasega töötavad õpetajad ja kooli tugipersonali. Kooli tugipersonali kuuluvad vähemalt psühholoog, eripedagoog, sotsiaaltöötaja või sotsiaalpedagoog ja tervishoiutöötaja.
- (2) Seire eesmärgiks on koguda õpilase kohta mitmekülgset ja usaldusväärset teavet, mis loob eeldused tervise- ja arenguhäirete, õpiraskuste, üld- ja eriandekuse ja muude erivajaduste märkamiseks ning nende arvestamiseks õppe- ja kasvatustöö korraldamisel.
- (3) Koostöös kohaliku omavalitsusega loob kool õpilasele võimaluse pöördumiseks psühholoogi, vajaliku eripedagoogi ning sotsiaaltöötaja või sotsiaalpedagoogi poole. Vastavatest võimalustest teavitatakse vajadusel õpilast ja lapsevanemat.
- (4) Kool tagab õpilasele võimaluse saada õppe- ja kasvatustöö korraldust puuduvat nõustamist ning õppetööd täiendavat juhendamist ja õpiabi.
- (5) Kool korraldab individuaalset juhendamist ja õpiabi õpilasele, kelle õpitulemused on ühes või enamas õppeaines või kursusel mitterahuldavad. Individuaalsele juhendamisele eelneb õpilase mahajäämuse põhjuste väljaselgitamine ja nende kõrvaldamise kavandamine õpilase ja vajadusel lapsevanema ning vastavate õpetajate ja kooli tugipersonali koostöös.
- (6) Vähemalt kord õppeaastas viib klassijuhataja või muu selleks volitatud õpetaja õpilasega läbi arenguevestluse [vrd PGS]. Lapsevanema teavitamise ja arenguevestlusesse kaasamise korra määrab kool.

24. Koostöö lapsevanemaga

- (1) Kool teeb lapsevanemaga koostööd, selleks et suurendada kooskõla lapsevanema soovide ja ootuste ning kooli õppe- ja kasvatustöö eesmärkide ja põhimõtete vahel ning saavutada paremat õpilase huvide, võimete ja vajaduste mõistmist.
- (2) Koostöö tagamiseks kool:
 - 1) teavitab lapsevanemat jooksvalt õpilase arengu, õppeedukuse ning koolielus toimetuleku kohta;
 - 2) kaasab lapsevanema õppe- ja kasvatustöö kavandamisse ja muude koolielu puudutavate otsuste tegemisse;
 - 3) nõustab lapsevanemat õpilase õppimise toetamiseks väljaspool kooli.

25. Õppe- ja kasvatustöö korraldamine põhikooli I kooliastmes

- (1) I kooliastmes on põhitaotlusteks õpilase kohanemine koolieluga ning valmisoleku kujunemine edasiseks edukaks õppe- ja kasvatustööks. I kooliastmes keskendutakse:
 - 1) positiivse suhtumise kujunemisele kooliskäimisesse ja õppimisse;
 - 2) põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste omandamisele, sh üksteist toetavate ja väärtustavate suhete kujundamisele õpilaste vahel;
 - 3) kõlbeliste tõekspidamiste ja heade käitumistavade tunDMAõppimisele ja järgimisele;
 - 4) õpiharjumuse ja -oskuste kujundamisele, sh õppimise kui tegevuse teadvustamisele, püsivuse ja eesmärgipärasuse suurendamisele ning aja jaotamise oskuse edendamisele [vt RÕK 2002 § 15];
 - 5) põhilise lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse omandamisele.
- (2) Arvestades õppimisega seotud eelduste ja koolieelsete õpikogemuste suuri erinevusi, pööratakse koolis suurt tähelepanu õpetuse individualiseerimisele, et aidata kõigil õpilastel omandada edasiseks õppimiseks vajalikud põhi- oskused.
- (3) Õpilasele pakutakse mitmekesiseid kogemusi põhikoolis käsitletavate teadmisvaldkondadega seotud nähtuste ja protsessidega tutvumiseks ning toetatakse tema uurivat ja enda huvil põhinevat tegutsemist õppimisel. Õpitan tugineb õpilasele tuttavale ja igapäevaelus kogetavale.
- (4) Õpilast suunatakse oma mõtteid ja tundeid erinevatel viisidel ja loominguliselt väljendama.
- (5) Õppetegevused lähtuvad lapse eakohastest võimetest ja loomupärasest viisist õppida mängu ja tegutsemise kaudu. Kooliastme jooksul liigutakse õpilase kogemustest ja muljetest lähtuvalt ja mänguliselt teemakäsitlustelt ainevaldkondade ja õppeainete teadmistest lähtuvalt organiseeritud teemakäsitlustele. Kool võib selle ülemineku teostamiseks kasutada üldõpetuslikku tööviisi, mida järk-järgult täiendatakse aineõpetusliku tööviisiga.
- (6) I kooliastmes on nädalatundide arv jaotatud ainevaldkonniti järgnevalt:

1) inimene ja ühiskond	3;
2) keeled ja kirjandus (eesti õppekeelega koolis)	22;
3) keeled ja kirjandus (muu õppekeelega koolis)	25;
4) kehakultuur	8;
5) kunstid	10;
6) loodus	3;
7) matemaatika	10;
8) tehnoloogia	5.

- (7) Eesti õppekeelega koolis 7 ning muu õppekeelega koolis 4 nädalatunni kasutamine määratakse kooli õppekavas [RÕK 2002].

26. Õppe- ja kasvatustöö korraldamine II kooliastmes

- (1) II kooliastmes kasvab õppeainete hulk ja õpetuse temaatilise ülesehituse liigendatus. Õpetuse teemakäsitus lähtub ainevaldkondade ja õppeainete teadmistest. II kooliastme õppetöös on oluline äratada ja säilitada õpilase huvi õpetusega hõlmatud teadmise- ja tegevusvaldkondade vastu ning edendada nende iseloomulike tunnuste ja omavaheliste erinevuste mõistmist. Õpetuses pannatakse rõhku mitmekesiste tööviiside ja ülesannete kasutamisele, mis aitavad õpilasel teha iseseisvaid valikuid ning seostada õpitud teadmisi eluga väljaspool kooli.
- (2) II kooliastmes on sihiks, et õpilane omandaks õpioskused tasemel, mis võimaldab tal iseseisvalt õppida. Õpioskuste kujundamisel keskendutakse oma õppimistegevuste jälgimise, õppimise planeerimise, õpitu seostamise ja süstematiseerimise oskuste omandamisele.
- (3) Kasutatakse tööviise ja ülesandeid, mis lubavad õpilasel vastavalt oma võimete ja õppimisviisi eripäradele:
- 1) kasutada aineteadmisi praktiliste probleemide lahendamisel;
 - 2) rakendada tulemuste saavutamisel eri teadmise- ja tegevusvaldkondade teadmisi ja oskusi;
 - 3) teha eesmärgipärast koostööd kaasõpilastega.
- (4) Kõlbeliste normide mõistmise, eetilise ja vastutustunde edendamisel suunatakse õpilast normide ja reeglite üle arutlema, seostama neid eluliste olukordade ja isiklike kogemustega ning mõtestama reeglitega arvestamise väärtust. Eetilise käitumise arengu toetamiseks aidatakse õpilasel mõista ja aktsepteerida, et teiste inimeste arvamused, tunded ja soovid võivad olla erinevad ning erinevates olukordades võib käitumise valikul olla kohane lähtuda erinevatest põhimõtetest.
- (5) Selleks, et aidata murdeikka jõudval õpilasel edukalt toime tulla enda muutumise, muutuvate suhete ja uute rollidega, kasutatakse koolis tööviise ja ülesandeid, mis aitavad tal kogeda tegutsemist erinevates rollides, mõelda ja avaldada arvamust oma võimete ja käitumise kohta ning saada kaaslastelt tagasisidet.

(6) II kooliastmes on nädalatundide arv jaotatud ainevaldkonniti järgnevalt:

1) inimene ja ühiskond	6;
2) keeled ja kirjandus (eesti õppekeelega koolis)	27;
3) keeled ja kirjandus (muu õppekeelega koolis)	30;
4) kehakultuur	8;
5) kunstid	7;
6) loodus	7;
7) matemaatika	13;
8) tehnoloogia	5.

(7) Eesti õppekeelega koolis 10 ning muu õppekeelega koolis 7 nädalatunni kasutamine määratakse kooli õppekavas [RÕK 2002].

27. Õppe- ja kasvatustöö korraldamine põhikooli III kooliastmes

- (1) III kooliastmes jätkub teadmises- ja tegevusvaldkondade süvendav käsitlemine ning kasvab õpetuse temaatiline liigendatus. Suureneb õpilase iseseisvus, koostööoskusi ja vastutustunnet arendavate õppetegevuste ja ülesannete osakaal. Õpetuses kasutatakse uurimuslikke tegevusi, mis võimaldavad õpilasel otsida ja leida võimalusi varasemate teadmiste rakendamiseks ning selle kaudu uute teadmiste kujundamiseks. Rõhku pannakse ülesannetele, mille lahendamisel tuleb õpilasel seostada ja rakendada eri valdkondade teadmisi. Õpimotivatsiooni alalhoidmiseks seostatakse õpitavat õpilase huvide ja eluga väljaspool kooli ning õpilasele võimaldatakse väljaspool kooli saadud kogemuste kasutamist õppetöös ja nende analüüsimist.
- (2) Õpioskuste kujundamisel keskendutakse III kooliastmes erinevate õppimisstrateegiade teadvustatud kasutamisele, nende valimise ja hindamise oskuste omandamisele. Harjutatakse pikemaajaliste õpiülesannete planeerimist, tööprotsessi ja tulemuste hindamist. Teabe otsimise, analüüsimise, kriitilise hindamise ja üldistamise oskuste kujundamiseks ja omavaheliseks seostamiseks antakse õpilasele lihtsamaid uurimisülesandeid ja viiakse läbi projekte.
- (3) Kõlbeliste normide mõistmise ja eetilise edendamisel keskendutakse inimestevahelistes suhetes ja ühiskonnas esinevate probleemide analüüsimisele, lähtudes erinevatest põhimõtetest ja eri osapoolte vaatenurkadest. Tähtsate kohale asetub inimese ja kooskonna ning kodaniku ja riigi suhete mõtestamine eesmärgiga aidata õpilasel kujuneda vastutustundlikuks ja osalevaks kodanikuks.
- (4) III kooliastme lõpuks peab õpilane määratlema oma edasise õpitee [RÕK 2002]. Seetõttu on oluline aidata õpilasel teadvustada oma võimeid ja huvisid ning suunata teda mõtlema oma edasise elutee kavandamisele. On oluline, et õpilane mõistaks hariduse ja tööturu suhteid, suudaks realistlikult hinnata oma võimalusi ning tehtud valikute tagajärgi. Kool korraldab õpilase ja lapsevanema teavitamist edasiõppimisvõimalustest ning korraldab õpilase kutsevaliku ja karjääriplaneerimise alast nõustamist.

- (5) III kooliastmes on nädalatundide arv jaotatud ainevaldkonniti järgnevalt:
- | | |
|---|-----|
| 1) inimene ja ühiskond | 10; |
| 2) keeled ja kirjandus (eesti õppekeelega koolis) | 30; |
| 3) keeled ja kirjandus (muu õppekeelega koolis) | 33; |
| 4) kehakultuur | 6; |
| 5) kunstid | 6; |
| 6) loodus | 19; |
| 7) matemaatika | 13; |
| 8) tehnoloogia | 5. |
- (6) Eesti õppekeelega koolis 7 ning muu õppekeelega koolis 4 nädalatunni kasutamine määratakse kooli õppekavas [RÕK 2002].

28. Õppe- ja kasvatustöö korraldamine gümnaasiumis

- (1) Õppe- ja kasvatustöö gümnaasiumis on suunatud õpilase ettevalmistamisele õpingute jätkamiseks kõrghariduses või kutse omandamisel. Õpetuses jätkub mitmekülgne ja varasemaid õpinguid süvendav teadmises- ja tegevusvaldkondade käsitlemine. Kool võib määratleda ühe või mitu valdkonda, mida õpilasel on võimalik põhjalikumalt õppida, et selle abil valmistuda õppimise jätkamiseks või tööleminekuks.
- (2) Gümnaasiumis on taotluseks aidata õpilasel kujuneda iseseisvaks õppijaks, kes suudab analüüsida oma võimeid ja õppimisvajadusi ning eesmärgistab ja kavandab õpinguid, lähtudes oma tulevikuplaanidest. Gümnaasiumi õppekorraldus annab õpilasele võimaluse osaleda oma õppekava koostamises.
- (3) Gümnaasiumis kasutatakse tööviise ja ülesandeid, mis suunavad õpilast erinevaid teadmises- ja tegevusvaldkondi omavahel seostama ning koolis õpitu põhjal ühiskonnas ja maailmas toimuvat mõtestama. Uurimistööde abil harjutatakse lihtsamate teaduslike meetodite kasutamist teabe hankimiseks ja analüüsimiseks. Õpilast suunatakse otsima ja kasutama erinevaid, sh võõrkeelseid teabeallikaid.
- (4) Õpioskuste kujundamisel suunatakse õpilast oma tegevust analüüsima ja kriitiliselt hindama ning otsima endale sobivaid viise erinevat laadi teadmiste omandamiseks.
- (5) Eetika-alase mõtlemise arendamiseks käsitletakse aktuaalseid sündmusi ja probleeme ühiskonnas ja maailmas, uurides nendega seotud maailmavaateid ja kultuurispetsiifilisi väärtusi ning analüüsides nende võimalikku mõju tulevikule.
- (6) Gümnaasiumi õppetöö jaotub kursusteks. Ühe kursuse arvestuslik maht on 35 õppetundi. Riiklikus õppekavas esitatakse ainevaldkonniti kitsad ja laiad kursusekomplektid. Kunstide ja kehakultuuri ainevaldkondades esitatakse ainult kitsad kursusekomplektid. Kitsaste kursusekomplektide ajaressurss ja õpitulemused moodustavad kohustusliku osa gümnaasiumi õppetööst ja kutsekeskharidust andvate õppeasutuste üldhariduslikest õpingutest.

- (7) Riikliku õppekava alusel korraldab eesti õppekeelega kool gümnaasiumis õppe- ja kasvatustööd 72 kuni 92 kursuse mahus, muu õppekeelega kool 76 kuni 96 kursuse mahus.
- (8) Laiade kursusekomplektide valiku ja valikkursuste abil võib kool kujundada ühe või mitu õppesuunda. Gümnaasiumi õppesuuna nimetus, sellega hõlmatud teadmis- ja tegevusvaldkonnad ning õppesuuna õpingute ülesehitus ja eesmärgid esitatakse kooli õppekavas.
- (9) Ainevaldkondade kitsaste kursusekomplektide kursuste arv gümnaasiumis on järgmine:
- | | |
|---|-----|
| 1) inimene ja ühiskond | 8; |
| 2) keeled ja kirjandus (eesti õppekeelega koolis) | 16; |
| 3) keeled ja kirjandus (muu õppekeelega koolis) | 18; |
| 4) kehakultuur | 6; |
| 5) kunstid | 6; |
| 6) loodus | 10; |
| 7) matemaatika | 6. |
- (10) Ainevaldkondade laiades kursusekomplektides lisanduv kursuste arv gümnaasiumis on järgmine:
- | | |
|---|-----|
| 1) inimene ja ühiskond | 8; |
| 2) keeled ja kirjandus (eesti õppekeelega koolis) | 16; |
| 3) keeled ja kirjandus (muu õppekeelega koolis) | 18; |
| 4) loodus | 10; |
| 5) matemaatika | 6. |

29. Erineva kultuuritaustaga ning õppekeelest erineva emakeelega õpilased

- (1) Erineva kultuuritaustaga ning õppekeelest erineva emakeelega õpilasele loob kool koostöös kohaliku omavalitsuse ja lapsevanemaga tingimused õppe- ja kasvatustöös osalemiseks ning toetab õpilase omakultuuri tundmaõppimist ja kultuurilise enesemääratluse arengut.
- (2) Uusimmigrandist õpilase vanemale tutvustab kool või kohaliku omavalitsuse ametnik Eesti haridussüsteemi ülesehitust, erinevaid õppimisvõimalusi, Eesti kooli eesmäärke, tegevuse põhimõtteid, õppetöö korraldust ja hindamist, kooli kodukorda ning käitumistavasid. Kool teeb uusimmigrandist õpilase vanemaga koostööd õpilase omakultuuri eripärade arvestamiseks õppe- ja kasvatustöös ning omakultuuri- ja emakeeleõppe korraldamisel.
- (3) Kohalik omavalitsus korraldab kooli juhtkonna ja õpetajate nõustamist tööks erineva kultuuritaustaga ja õppekeelest erineva emakeelega õpilasega.
- (4) Koolis individualiseeritakse õppe- ja kasvatustööd, lähtudes õpilase kultuuritaustast ja emakeelest, kui:
- 1) õpilane ei valda kooli või klassi (õpperühma) õppekeelt küllaldaselt õppetöoga toimetulekuks;

- 2) õpilane on uusimmigrant, kes vajab Eesti ühiskonnas kohanemiseks täiendavat õpet ja juhendamist;
 - 3) lapsevanem on esitanud koolile kirjaliku taotluse õpilasele tema emakeele ja/või omakultuuri õppimise võimaldamiseks.
- (5) Õpilasele, kes ei valda õppe- ja kasvatustöös osalemiseks küllaldaselt õppekeelt, korraldatakse koolis õppekeele tugiõpetust, mis võib kuni õppekeele küllaldase omandamiseni osaliselt toimuda muu õppetöö ajal. Õppekeele küllaldase omandamiseni kaasatakse õpilane klassi (õpperühma) töösse, pakkudes talle õppetegevusi ning kasutades hindamisviise, mis võimaldavad õppida ja õppimise tulemusi demonstreerida puuduliku keeleoskusega.
- (6) Uusimmigrandist õpilasele, kes ei valda riigikeelt, korraldab kool koostöös valla või linnavalitsusega kuni 0,5 aasta jooksul kohanemisõpet, mille eesmärgiks on tutvustada Eesti ühiskonda, õpetada riigikeelt igapäevaelu toiminguteks vajalikus mahus ning juhendada eakohast teenuste kasutamist ja asjaajamist.
- (7) Koostöös kohaliku omavalitsuse ja lapsevanematega loob kool eesti keelest erineva emakeelega põhiharidust omandavatele õpilasele võimalused õppida oma emakeelt ja omakultuuri valikainena vähemalt kahe nädalatunni mahus õppeaasta jooksul. Emakeele ja omakultuuri õpperühma võib moodustada erinevate koolide ja klasside õpilastest.
- (8) Koolis õpilastele emakeele õpetamiseks ja omakultuuri tundmaõppimiseks vajalike materjalide hankimist koordineerib Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- (9) Kui õpilase emakeel kuulub koolis õpetatavate A- või B-võõrkeelte hulka, võimaldab eesti õppekeelega kool õpilasel emakeelt õppida A-võõrkeelena, muu õppekeelega kool B-võõrkeelena.
- (10) Õppeteemad või -tegevused, mis on vastuolus õpilase poolt järgitava religiooni põhimõtetega, võib kool asendada teiste teemade või tegevustega, mis toetavad samaväärselt kooli õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkide ning riiklikus õppekavas esitatud õpitulemuste saavutamist.
- (11) Vajadusel koostatakse erineva kultuuritaustaga ja õppekeelest erineva emakeelega õpilasele individuaalne õppekava. Erineva kultuuritausta ja õppekeelest erineva emakeelega õpilastele õppetöös osalemiseks tingimuste loomine ja täiendavate õpingute korraldamist kirjeldatakse kooli õppekavas.

30. Hariduslike erivajadustega õpilased

- (1) Haridusliku erivajadusega õpilasena mõistetakse õpilast, kelle võimed, tervislik seisund, isiksuse või muud omadused (sh keha-, kõne-, meele- või kognitiivne puue, emotsionaal- ja käitumisraskused, üld- või eriandekus)

erinevad kaasõpilastest sedavõrd, et tavapärase õpikeskkond ning õppe- ja kasvatustöö korraldamise viis ei toeta tema võimete arengut piisavalt.

- (2) Vastavalt käesoleva *üldosa* punkti 23, lg 2 tagab kool õpilase erivajaduse märkamise, kohaliku omavalitsuse ja raviasutuste kaasamise ning lapsevanema nõustamise õpilase erivajaduse iseloomu ja selle mõju kohta lapse arengule. Arvestades õpilase erivajadusi ja kooli võimalusi, tehakse otsus sekkumise ulatuse ja iseloomu kohta õpilase, lapsevanema ning õppeasutuse koostöös, kaasates vajadusel eksperte.
- (3) Kool organiseerib haridusliku erivajadusega õpilase õppe- ja kasvatustööd asjaomaste ekspertide soovitude põhjal ning tehes vajalikku koostööd teiste haridus-, kultuuri- ja raviasutustega. Haridusliku erivajadusega õpilasele luuakse tingimused, mis toetavad tema võimetekohast ja mitmekülgset arengut ja väärikut ning võimaldavad tal osaleda õppe- ja kasvatustöös. Selliste tingimuste hulka võivad kuuluda:
 - 1) spetsiaalse õppevara, aparatuuri ja tööviiside kasutamine;
 - 2) kooli hoone ja sisseseade kohandamine;
 - 3) täiendav õpetajate või muude spetsialistide kaasamine õpilase või klassi (õpperühma) õppetegevuste läbiviimisesse;
 - 4) osalemine teiste asutuste korraldatud ravi või rehabilitatsiooni läbiviimises;
 - 5) täiendava õpetuse korraldamine;
 - 6) õpilase erivajadusest lähtuv koostöö lapsevanemaga ja tema nõustamine;
 - 7) kooli personali ja kaasõpilaste teavitamine ja nõustamine.
- (4) Kui koolil ei ole võimalik luua haridusliku erivajadusega õpilase arengu ja õppimise toetamiseks vajalikke tingimusi või see ei ole otstarbekas, võivad õpilase edasised õpingud maakondliku nõustamiskomisjoni soovitusel ja lapsevanema nõusolekul toimuda teises koolis, kus vastavad tingimused on loodud.
- (5) Haridusliku erivajadusega õpilase õppe- ja kasvatustöö aluseks koolis võivad olla põhikooli ja gümnaasiumi õppekava, lihtsustatud õppekava, toimetuleku-õppekava ja hoolduskooli õppekava. Nimetatud õppekavad võivad olla aluseks nii kooli, klassi (õpperühma) kui ka üksiku õpilase õppe- ja kasvatustöö korraldamisel. Lähtudes õpilase erivajaduse iseloomust, võib kool tema õppe- ja kasvatustöö erinevaid osi korraldada erinevates õppekavades määratletud tegevusviiside ja õppetöö tulemustele esitatavate nõuete põhjal.
- (6) Haridusliku erivajadusega õpilasele koostatakse vajadusel individuaalne õppekava. Tingimuste loomist hariduslike erivajadustega õpilaste õppe- ja kasvatustööks kirjeldatakse kooli õppekavas.

9. peatükk

Kooli õppekava

31. Kooli õppekava määratlus

- (1) Kooli õppekava on kooli õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument, mille vormi määrab kool.
- (2) Kooli õppekava aluseks on riiklik õppekava ja kokkulepped õpilaste, lapsevanemate, õpetajate, kooli juhtkonna, hoolekogu ja kooli pidaja ning muude õppe- ja kasvatustöö korraldamisse kaasatavate osapooltega.
- (3) Riiklikust õppekavast ja kokkulepetest lähtudes määratakse kooli õppekavas vähemalt:
 - 1) õppe- ja kasvatustöö eesmärgid ja põhimõtted;
 - 2) õppe- ja kasvatustöö korraldamise viis ning õpetuse ülesehitus;
 - 3) õpilase valikuvõimalused õppetöös;
 - 4) hindamise kord ja põhimõtted;
 - 5) õpilase nõustamine ja talle õpiabi osutamine;
 - 6) lapsevanema teavitamine ja nõustamine;
 - 7) kooli õppekava elluviimist tagavad tegevused;
 - 8) nõuded koolis õppe- ja kasvatustöö korraldamist täpsustavatele dokumentidele;
 - 9) kooli õppekava uuendamise kord.
- (4) Kooli õppekava osaks on kooli õppe- ja kasvatustöö korraldamist täpsustavad dokumendid, sh ainekavad ja klassidele (õpperühmadele) koostatud töökavad, mis kirjeldavad vastavalt õppetöö ülesehitusele vähemalt õppeainete ja kursuste:
 - 1) eesmärgid ja taotletavaid õpitulemusi;
 - 2) õpetuse ülesehitust ja selle läbiviimise kulgu;
 - 3) õpetuse integratsiooni muu õppe- ja kasvatustööga;
 - 4) hindamise põhimõtteid ja korraldust.

32. Kooli õppekava koostamine ja arendamine

- (1) Kooli õppekava koostamise ja arendamise demokraatliku korralduse eest vastutab kooli juhataja (direktor). Kooli õppekava koostamisel osalevad kõik õpetajad.
- (2) Kooli õppekava koostamisel ja arendamisel kasutatava töökorralduse ja tööviisid valib kool.
- (3) Kool korraldab vähemalt korra aastas kooliõppekava ülevaatamise ning määratleb vajadused selle muutmiseks.

10. peatükk

Hindamine

33. Hindamise määratlus ja eesmärgid

- (1) Hindamist mõistetakse süstemaatilise andmete kogumise ja esitamisena õpilase poolt õppe- ja kasvatusprotsessis saavutatud tulemuste kohta, mille põhjal määratletakse senise õppimise edukus ning edasised õppimisvajadused. Hindamine on õppe- ja kasvatustöö lahutamatu osa.
- (2) Hindamine liigitub kujundavaks ja kokkuvõtvaks hindamiseks.
- (3) Hinnatakse õppeainetes ja kursustel saavutatud õpitulemusi ning käitumist ja hoolsust.
- (4) Hindamise eesmärkideks on:
 - 1) innustada ja suunata õpilast sihikindlalt ja teadlikult õppima;
 - 2) toetada õpilase positiivse ja adekvaatse enesehinnangu ning eneseanalüüsi oskuste kujunemist;
 - 3) suunata õpilast oma tegevust kavandama ja hindama;
 - 4) aidata õpetajat õpilase õppimise ja arengu toetamisel;
 - 5) teavitada õpilast, lapsevanemat, õpetajaid, koolijuhtkonda õpilase õppeedukusest.

34. Hindamise korraldamine

- (1) Kool sätestab hindamise põhimõtted ja korra kooli õppekavas ning teavitab sellest õpilasi, õpetajaid ja lapsevanemaid [Õpilaste hindamise /.../ kord]. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid [RÕK 2002]. Õpilasele antakse võimalus osaleda hindamises enesehindamise vormis.
- (2) Hindamist teostatakse järjepidevalt kõikides õppeainetes ja kursustel.
- (3) Koolis kasutatakse mitmekülgseid hindamisvahendeid, võimaldades õpilasel demonstreerida saavutatud tulemusi erinevatel viisidel ja erinevates seostes.
- (4) Kool võib õpitulemuste hindamisel kasutada ülesandeid, mille täitmisel tuleb õpilasel demonstreerida eri õppainetes või kursustel õpitu kasutamist, ning hinnata ühtaegu eri õppeainetes ja kursustel toimunud õppimise tulemusi.
- (5) Õpitulemuste kohta tagasiside andmisel keskendutakse õpilase individuaalsele edasijõudmisele ja saavutustele ning välditakse õpilaste vahelise konkurentsi õhutamist.
- (6) Pöördumisel hindaja poole on õpilasel õigus saada lisaselgitusi saadud hinde või sõnalise hinnangu kohta või see kooli õppekavas määratud korras vaidlustada.

35. Hinded ja sõnalised hinnangud

- (1) Hindamise tulemust väljendatakse hinnete ja/või sõnaliste hinnangutega. Põhikooli I kooliastmes kasutatakse ainult sõnalisi hinnanguid.
- (2) Kool määrab, millist hinnete ja/või sõnaliste hinnangute süsteemi kooli õppe- ja kasvatustöös kasutatakse. Koolis kasutatav hinnete ja/või sõnaliste hinnangute süsteem võimaldab kirjeldada, millisel määral õpilane on saavutanud õpetuse eesmärgiks seatud tulemused ning millised on õpilaste individuaalse edasijõudmise erinevused.
- (3) Põhikooli ja gümnaasiumi lõpuhinded esitatakse riiklikult kehtestatud hinnete süsteemis. Kooli vahetamisel põhikooli jooksul koostatakse õpilase edasijõudmise kirjeldus riiklikult kehtestatud vormis.
- (4) Suuliselt või kirjalikult esitatav sõnaline hinnang väljendab:
 - 1) millises osas on õpilane soovitud tulemused saavutanud;
 - 2) millises osas on õpilasel vaja õppimist jätkata;
 - 3) kuidas saavutatu suhestub õpilase varasemate õpitulemuste ning tema võimete ja vajadustega;
 - 4) soovitusi edasiseks õppimiseks.

36. Kujundav hindamine

- (1) Kujundava hindamisena mõistetakse õppeaasta jooksul õppeainetes ja kursustel toimuvat hindamist, mille abil:
 - 1) kogutakse andmeid õpilaste eelteadmiste kohta;
 - 2) jälgitakse õpilaste ja klassi (õpperühma) edasijõudmist;
 - 3) määratletakse ja täpsustatakse edasise õppetöö sisu ja teostamise viis ning vajadused õpetuse diferentseerimiseks;
 - 4) antakse õpilastele tagasisidet õppimise tulemuste kohta;
 - 5) motiveeritakse ja suunatakse õpilasi õppetöö vältel süstemaatiliselt õppima, teadvustades oma edasijõudmist ja õppimisvajadusi.
- (2) Kujundava hindamise viisi ja vahendid määratleb õppeaine või kursuse õpetaja. Kujundava hindamise tõhususe saavutamiseks on oluline kasutada sõnalisi hinnanguid.
- (3) Kujundav hindamine toimub õppeaine või kursuse jooksul sagedusega, mis laseb jälgida õpilase individuaalset edasijõudmist ning võimaldab õigeaegselt sekkuda õppetöös mahajäämise korral.

37. Kokkuvõttev hindamine

- (1) Kokkuvõtva hindamisena mõistetakse kindla õppetöö osa lõppemisel toimuvat hindamist, mille abil määratletakse, millises ulatuses õpilane on saavutanud eesmärgiks seatud õpitulemused.
- (2) Õppeaasta jooksul toimuva hindamise aluseks on kooli õppekavas ja ainekavades esitatud õpitulemused.
- (3) Kooliastmete, põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamisel on kokkuvõtva hindamise aluseks riiklikus õppekavas esitatud õppeainete või kursuste ning kooli õppekavas ja ainekavades toodud valikõppeainete ja -kursuste õpitulemused.
- (4) Individuaalse õppekava alusel õppivate õpilaste puhul on kokkuvõtva hindamise aluseks individuaalses õppekavas määratletud nõuded, v.a juhul kui õpilane sooritab riikliku lõpueksami.
- (5) Ühes õppeaines või kursusel toimub kokkuvõttev hindamine õppeaasta jooksul vähemalt kahel korral. Üks kokkuvõttev hinne või sõnaline hinnang võib põhineda mitme eri aegadel toimunud hindamise (sh kujundava hindamise) tulemusel. Õppeaasta vältel õppeaines või kursusel toimunud kokkuvõtva hindamise tulemused on aastahinde või seda asendava sõnalise hinnangu andmise aluseks.
- (6) Kokkuvõtva hindamise puhul esitatakse sõnalised hinnangud kirjalikult.

38. Klassi lõpetamine ja üleviimine järgmisesse klassi

- (1) Õpilase üleviimise järgmisesse klassi otsustab kool.
- (2) Õpilane loetakse klassi lõpetanuks ja viiakse üle järgmisesse klassi, kui ta on kõigis antud klassi õppeainetes või kursustel saavutanud keskmiselt rahuldavad õpitulemused.
- (3) Kui õpilasel mõnes õppeaines on keskmiselt mitterahuldavad õpitulemused, võidakse ta viia üle järgmisesse klassi tingimusel, et tema jaoks peetakse jõukohaseks seniste õpitulemuste parandamist ja järgmise klassi õppetöös osalemist. Vastava otsuse teeb kool koos õpilase ja lapsevanemaga.

39. Käitumise ja hoolsuse hindamine

- (1) Käitumise ja hoolsuse hindamise abil jälgitakse õpilase isiksuse kujunemist ja kasvatustöö tulemuslikkust. Käitumise ja hoolsuse hindamise tulemus esitatakse põhikooli õpilasele ja tema lapsevanemale ning gümnaasiumi õpilasele kirjaliku sõnalise hinnanguna vähemalt kahel korral õppeaasta jooksul.
- (2) Õpilase käitumise ja hoolsuse hindamisse kaasatakse temaga hindamisele eelnenud õppeperioodil töötanud õpetajad.

- (3) Käitumise hindamisel hinnatakse õpilase suutlikkust arvestada üldiste käitumis- ja kõlblusnormidega ning järgida kooli kodukorda. Käitumise hindamisel arvestatakse riiklikus õppekavas kirjeldatud eakohaseid sotsiaalseid ja enesekohaseid oskusi ning läbivate teemade kirjeldustes väljendatud põhimõtteid ja väärtusi.
- (4) Hoolsuse hindamisel hinnatakse õpilase suutlikkust ilmutada õpiülesannete täitmisel kohusetunnet ja järjekindlust. Hoolsuse hindamisel arvestatakse riiklikus õppekavas kirjeldatud eakohaseid õpioskusi.

40. Kooliastme, põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamine

- (1) Põhikooli I ja II kooliastme lõpetanuks loetakse õpilane, kes on kohustusliku õpetuse osas saavutanud riiklikus või individuaalses õppekavas esitatud õpitulemused.
- (2) Põhikooli lõpetanuks loetakse õpilane, kes on kohustusliku õpetuse osas saavutanud riiklikus või individuaalses õppekavas esitatud õpitulemused ning sooritanud põhikooli lõpueksamid.
- (3) Gümnaasiumi lõpetanuks loetakse õpilane, kelle õpitulemused vastavad riiklikus õppekavas esitatud keskhariduse standardile, kooliõppekavas täiendavalt esitatud õpitulemustele, ning kes on sooritanud kooliõppekavale põhinevad gümnaasiumi lõpueksamid.

11. peatükk

Läbivad teemad

41. Elukestev õppimine ja karjääriplaneerimine

- (1) Läbiva teema *elukestev õppimine ja karjääriplaneerimine* käsitlemisega aidatakse õpilasel kujundada valmisolekut suunata oma elukäiku teadlike valikute ja õppimise kaudu, kohanedes muutlike haridus- ja tööturutingimustega:
- 1) väärtustada elukestvat õppimist, mõistes selle vajalikkust nii õppija enda kui ka ühiskonna jaoks;
 - 2) õppida määratlema oma õppimisvajadusi ning leidma sobivaid töö- ja õppimis-võimalusi, lähtudes adekvaatses hinnangust oma võimetele, kogemustele ja huvidele;
 - 3) kujundada oskusi õpingute ja tööalase karjääri paindlikuks planeerimiseks, teadvustades valikuvõimaluste olemasolu ning orienteerudes mitmekesisel haridus- ja tööturul;
 - 4) omandada teadmisi ja oskusi töömaailma sisenemiseks, sh seoses töö otsimise, tööle kandideerimise ja töösuhte õiguslike alustega;
 - 5) omandada teadmisi ettevõtluse kui tegevusala ja karjäärivõimaluse kohta ning mõista ettevõtluse tähtsust ühiskonnas;
 - 6) kujundada meeskonnatöö oskusi ning võimet võtta vastutust ühiste eesmärkide saavutamiseks ja tegutseda kohusetundlikult ja eetilisel.

42. Keskkond ja jätkusuutlik eluviis

- (1) Läbiva teema *keskkond ja jätkusuutlik eluviis* käsitlemisega aidatakse õpilasel kujundada keskkonnateadlikkust ja looduskeskkonna väärtustamist ning suutlikkust mõista looduse kui terviksisüsteemi seoseid inimese, kultuuri ja sotsiaalse keskkonnaga:
- 1) väärtustada bioloogilist mitmekesisust ning omandada valmisolekut osaleda ökosüsteemide kaitsmises ja ennistamises;
 - 2) teadvustada füüsilise keskkonna haprust ja inimtegevusega kaasnevaid keskkonnamõjusid, olla tundlik keskkonnaprobleemide suhtes;
 - 3) tunnetada majanduskasvu võimalusi ja piiranguid ning selle mõju ühiskonnale ja keskkonnale, omandades oskuse hinnata tarbimise individuaalseid ja ühiskondlikke tasandeid;
 - 4) kujundada keskkonnahoidlikku eluviisi ja eluhoiakut ning valmisolekut vastutustundlikuks osalemiseks nii isikliku elukorralduse kui ka ühiskondliku ja maailmatasandi otsuste tegemises.

43. Kultuuriline pädevus

(1) Läbiva teema *kultuuriline pädevus* käsitlemisega aidatakse õpilasel mõista ja väärtustada Eesti ühiskonna ja maailma kultuurilist mitmekesisust ning teadvustada ja arendada oma kultuurilist enesemääratlust Eesti ühiskonna liikmena:

- 1) õppida tundma ja väärtustada enda ja teiste kultuuride pärandit ja eripärasid;
- 2) omandada teadmisi kultuuride, sh Eesti rahvuskultuuri kujunemise ja vastastikuste mõjude kohta ning mõista ennast kultuuri kandja ja edasivijana;
- 3) mõista kultuuridevahelise suhtlemise ja koostöö tähtsust ühiskonna jätkusuutlikkuse jaoks;
- 4) kujundada sallivust ja lugupidamist teiste kultuuride esindajate, nende väärtuste, tavade ja loomingu vastu ning mõista diskrimineerimise taunitavust;
- 5) teadvustada ühiskonna mitmekesisust tänapäeval ja minevikus, lähtudes erinevatest, sh inimeste päritolu, veendumusi, tegevusala, soolist ja põlvkondlikku kuuluvust kirjeldavatest tunnustest.

44. Osalus

(1) Läbiva teema *osalus* käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda vastutustundlikuks ja aktiivseks ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ja väärtustab demokraatliku ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatust:

- 1) väärtustada demokraatlikku, ühistel ja erinevaid huvisid arvestavatel otsustel põhinevat ühiselu korraldamist, koostööd ning konfliktide konsensuslikku ja vägivallatut lahendamist;
- 2) õppida tundma ja kaitsma enda ja teiste õigusi ning mõista nondega kaasnevat vastutust;
- 3) õppida tundma üksikisiku rolli poliitilises süsteemis, võimalusi ja vajadust mõjutada ühiskonnas toimuvat ning väärtustada kodanikualgatust ja vabatahtlikkusel põhinevat tegutsemist;
- 4) õppida tundma avaliku-, ettevõtlus- ja mittetulundussektori seoseid ja toimimist, nende aluseks olevaid põhimõtteid, õigusi ja kohustusi ning ühiskonna institutsioonide osa demokraatlike osalussüsteemide arengus;

- 5) mõista majandusprotsesside ja ühiskonna majanduselu toimimist, kujundada positiivset suhtumist majandustegevusse ja selles osalemisse;
- 6) kujundada teadlikkust sellest, kuidas globaalprobleemid mõjutavad üksikisiku, kogukonna ja ühiskonna igapäevaelu ning kuidas isiklik vastutus ja teadlik tegutsemine toetavad jätkusuutlikku arengut.

45. Tehnoloogia

(1) Läbiva teema *tehnoloogia* käsitlemisega aidatakse õpilasel orienteeruda ja tulla loovalt toime tänapäeva kiiresti muutuvast tehnilis-tehnoloogilises maailmas ning teadvustada tehnoloogiliste edusammude tähtsust inimkonna heaolu jaoks:

- 1) õppida tundma tehnoloogiate toimimist ja arengusuundi erinevates eluvaldkondades ning tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ja keskkonnale tänapäeval ja minevikus ning Eestis ja mujal maailmas;
- 2) mõista ja kriitiliselt hinnata tehnoloogiate arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid ning kujundada kaalutletud seisukohti tehnoloogia ja selle kasutamise seotud eetilistes küsimustes;
- 3) õppida tundma ja kasutama igapäevaelu mõjutavaid tehnoloogiaid ning teadvustada mitmesuguste tehnoloogiate toimimist ja mõju erinevates eluvaldkondades ja keskkondades;
- 4) omandada arvuti kui õppimis- ja töö- ning oma töötulemuste esitlemise vahendi kasutamise oskus [RÕK 2002].
- 5) kujundada valmisolekut aktiivseks ja loovaks osalemiseks tehnoloogilistes protsessides ning erinevate ainevaldkondade ja tegevusalade teadmiste ja oskuste seostamiseks teoste ja toodete kavandamisel, valmistamisel ja täiustamisel.

46. Toimimine teabekeskkonnas

(1) Läbiva teema *toimimine teabekeskkonnas* käsitlemisega aidatakse õpilasel orienteeruda mitmekesisest teda mõjutavas teabes, väärtustada usaldusväärset ja täpset teavet ning kujundada oskusi kasutada erinevaid väljendusviise ja teabekanaleid enda ja kooskonna huvides:

- 1) kujundada oskusi oma infovajaduse määratlemiseks ja rahuldamiseks erinevates valdkondades ja erinevate allikate põhjal, analüüsides ja hinnates kriitiliselt nii teabeallikaid kui ka neis sisalduvat teavet;

- 2) õppida eristama suhtlusregistreid (sh privaatne, ametlik, avalik) ning isiklikku, poolavalikku ja avalikku teavet;
- 3) õppida tundma meedia toimimist ning mõju inimesele ja ühiskondlikele protsessidele;
- 4) kujundada oskusi enda väljendamiseks poolavalikus ja avalikus sfääris ning kasutades erinevaid väljendusviise ja teabekanaleid;
- 5) õppida austama kaasinimeste privaatsust ning aktsepteerima inimeste arvamuste mitmekesisust, väärtustada kommunikatsiooniraskuste ületamise ja lahendamise tähtsust ja kujundada selleks vajalikke oskusi.

47. Turvalisus ja tervislik eluviis

- (1) Läbiva teema *turvalisus ja tervislik eluviis* käsitlemisega aidatakse õpilasel kujundada suutlikkust väärtustada ja toetada enda ja teiste heaolu eri terviseaspektides (vaimne, füüsiline, emotsionaalne, sotsiaalne) ning omandada riskikäitumiste ennetamiseks, terviseriskide maandamiseks ja ohuolukordades käitumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi:
 - 1) mõista käitumise ja eluviisi vahetuid ja pikaajalisi mõjusid kõikidele terviseaspektidele ning omandada suutlikkust neid arvestada oma tegevuses;
 - 2) õppida tundma erinevaid terviseaspekte mõjutavaid tegureid ja nende vastastikust mõju;
 - 3) omandada enda ja teiste tervist ja heaolu toetavaid ning riskikäitumiste ennetamist võimaldavaid oskusi;
 - 4) õppida adekvaatselt hindama ja kasutama enda võimalusi abi osutamiseks haiguse ja õnnetuse korral ning kriisiolukorras;
 - 5) õppida märkama ohuolukordi ning olukordi, mis nõuavad professionaalset abi, ning nendes asjakohaselt käituma;
 - 6) õppida tundma kättesaadavaid ja usaldusväärseid terviseteenuseid, abivõimalusi ja tervisetabe allikaid ning märkama vajadust nende kasutamiseks.

48. Väärtused ja eetilisus

- (1) Läbiva teema *väärtused ja eetilisus* käsitlemisega toetatakse õpilase kõlbelist arengut ja valmistatakse teda ette vastutustundlike ja küpsete valikute tegemiseks elus. Õpilasel aidatakse:
 - 1) õppida tundma väärtusi ja eetikanorme;
 - 2) kujundada väärtuste ja eetikanormide süsteemse ja kriitilise analüüsimise oskusi;
 - 3) arendada isiklikke väärtusi ja kõlbelisi tõekspidamisi;

- 4) kujundada eneseväärikust ning lugupidamist teiste inimeste ja üldinimlike väärtuste suhtes;
 - 5) kujundada oskusi kõlbeliste konfliktsituatsioonide lahendamiseks, vastutustundlike valikute tegemiseks ning oma käitumise kõlbeliseks mõtestamiseks.
- (2) Kooli väärtuskasvatus lähtub Eesti Vabariigi põhiseaduses, ÜRO Inimõiguste ülddeklaratsioonis, Lapse õiguste konventsioonis ja Euroopa Liidu alusdokumentides väljendatud kesksed väärtused: elu ja inimväärikuse austamine, südametunnistuse, usu- ja mõttevabadus, lugupidamine enda ja teiste rahvaste traditsioonide ja kultuuriväärtuste vastu, sallivus, võrdõiguslikkus ja demokraatia, õigusriigi põhimõtete järgimine, vägivalldatus, solidaarsus, ausus ja õiglus, vastutustunne, looduskeskkonna säilitamine, perekonna väärtustamine.

12. peatükk

Üldoskused

49. Üldoskuste kirjeldamine

- (1) Mõtlemisena mõistetakse kogemuse ja sellele vastavat tegevuse seesmist organiseerimist. Mõtlemise arengut põhikooli- ja gümnaasiumi ulatuses kirjeldatakse, lähtudes erinevatele mõtlemise arenguastmetele omastest teadmiste seostamise ja tähenduse moodustamise viisidest.
- (2) Õpioskustena mõistetakse suutlikkust õppida, sh teadmisi omandada, seostada, ümber organiseerida, kasutada ja erinevaid teadmisi ja nende seoseid teadvustada; õppimist teadvustada, jälgida ja suunata ning õpimotivatsiooni luua ja säilitada. Õpioskuste arengut kirjeldatakse, lähtudes järgmistest tunnustest:
 - 1) keskkonna organiseerimine ja tegevuse planeerimine;
 - 2) õpimotivatsioon;
 - 3) õpitava salvestamine ja säilitamine;
 - 4) õpitu meenutamine ja kasutamine;
 - 5) enesetunnetuse ja eneseteadvuse areng.
- (3) Enesekohaste oskustena mõistetakse indiviidi suhtumist endasse ja oma võimetesse ning suutlikkust oma emotsioone ning oma nõrku ja tugevaid külgi ära tunda ja esitleda, järgida ühiskonnas heakskiidetud norme ja reegleid ning tulla toime pingelistes olukordades. Enesekohaste oskuste arengut kirjeldatakse, lähtudes järgmistest tunnustest:
 - 1) eneseanalüüsioskus;
 - 2) enesetõhusus;
 - 3) oskus juhtida oma käitumist.
- (4) Sotsiaalsete oskustena mõistetakse indiviidi suutlikkust suhelda teistega viisil, mis on kohane ja tõhus. Sotsiaalsed oskused väljenduvad teiste inimeste tunnete ja mõtete mõistmises ja nende seisukohtade respektseerimises, suhete loomises eakaaslastega, koostöö tegemise oskuses, suhtlemises vastassugupoolega, abistamises ja jagamises. Sotsiaalseid oskuste arengut kirjeldatakse, lähtudes järgmistest tunnustest:
 - 1) sotsiaalne mõistmine;
 - 2) suhtlemine eakaaslastega;
 - 3) prosotsiaalne käitumine.
- (5) Funktsionaalse kirjaoskusena mõistetakse suutlikkust luua ja kasutada tekste ühiskonnas toimetulekuks. Funktsionaalse kirjaoskuse arengut kirjeldatakse, lähtudes järgmistest tunnustest:
 - 1) lugemise ja kirjutamise oskus;
 - 2) suulise ja kirjaliku info leidmise ja esitamise oskus;
 - 3) järelduste tegemise oskus;
 - 4) tõlgendamisoskus;
 - 5) seostatud teksti koostamise oskus.

50. Üldoskused I kooliastme lõpetamisel

- (1) Mõtlemisoskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:
- 1) tavaliselt seostab õpilane teadmisi ja kirjeldab mõistete tähendust nende vasteks olevate protsesside, sündmuste ja objektide väliste tunnuste põhjal;
 - 2) esitatud või nimetatud sündmuste, objektide või protsesside liigitamisel suudab õpilane kasutada mitut tunnust ja teeb seda ülesande täitmisel järjepidevalt;
 - 3) õpilane teadvustab tunnused, mille poolest mõistete vasteks olevad objektid, sündmused või protsessid on erinevad, ning suudab neid tunnuseid nimetada;
 - 4) õpilane suudab koolis õpitud mõistete tähendust väljendada teiste mõistete abil, teadvustamata üldjuhul mõistetevahelisi seoseid;
 - 5) õpilase koolis õpitud ja abstraktselt seostatud teadmiste kogumid on enamasti seotud kitsa teema või tegevusega ega moodusta omavahel terviklikke süsteeme.
- (2) Õpioskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:
- 1) õpilane eristab enamasti kooliga seotud õppimist muudest tegevustest;
 - 2) õpilane suudab iseseisvalt keskkonda õppimiseks korrastada ning planeerida tavapäraseid õpitegevusi;
 - 3) õpilasel on üldine huvi koolis tegutseda ja õppida;
 - 4) rutiinsete ja pikemaajaliste ülesannete täitmisel säilib õpilase huvi lühikest aega;
 - 5) suunamise abil suudab õpilane teha rühmatööd ja uudseid töid;
 - 6) suunamise abil suudab õpilane planeerida ja teha pikemaajalisi töid;
 - 7) õpilane õpib peamiselt tegutsemise kaudu ning suudab vajadusel õppida verbaalselt;
 - 8) õpilane kasutab iseseisvalt lihtsaid meeldejätmise viise (mehaaniline kordamine);
 - 9) suunamise abil suudab õpilane kasutada keerukamaid ja tõhusamaid meeldejätmise viise;
 - 10) suunamise abil suudab õpilane oma varasemaid ja ebasobivaid teadmisi teadvustada ja muuta;
 - 11) suunamise abil suudab õpilane õpitud teadmisi teemale või valdkonnale vastavalt omavahel seostada;
 - 12) õpilane kasutab õpitut valdavalt õppimisega sarnastes olukordades;
 - 13) õpilane lahendab probleeme eeskujude varal ning kasutades mõisteid ja reegleid, mis on omandatud samas kontekstis, mida probleem puudutab.
- (3) Enesekohaseid oskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:
- 1) õpilane väljendab oma meeoleolu ja tundeid enamasti vahetu käitumisega;
 - 2) õpilase emotsioone kirjeldav sõnavara on väike ja ta suudab sõnastada oma tundeid osaliselt;

- 3) õpilane kaldub ennast kirjeldama, lähtudes oma õpilaserollist ja oma toimetulekust koolis;
 - 4) õpilane on enamasti kindel oma võimetes ja kaldub võimeid ja pingutusi samastama;
 - 5) reeglite ja normide järgimisel arvestab õpilane tavaliselt käitumise väliste tagajärgedega;
 - 6) pingelistes, sh uutes olukordades ja tugevate emotsioonide puhul esinevad õpilasel sageli impulsiivsed ja tugevad käitumuslikud reaktsioonid;
 - 7) suunamise abil suudab õpilane pingelistes olukordades toime tulla;
 - 8) õpilane mõistab väljendite *oma*, *võõras*, *ühine* tähendust.
- (4) Sotsiaalseid oskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused ja tegevusviisid:
- 6) õpilane suudab mõista, et erinevate inimeste tunded, mõtted ja käitumine on erinevad;
 - 7) õpilane suudab iseseisvalt ja ilma juhendamiseta kaaslastega aega veeta;
 - 8) konfliktile lahenduse leidmisel kaldub õpilane keskenduma enda või ühe osapoole huvide ja õiguste kaitsmisele;
 - 9) õpilane teab, et kaaslast ei tohi naeruvääristada, kiusata ja narrida;
 - 10) õpilane eristab teistest kaaslastest sõpru ja eelistab neid oma tegemistesse kaasata;
 - 11) õpilase suhted on sooliselt diferentseerunud ning tal on tavaliselt omasoolistest kaaslastest sõbrad;
 - 12) õpilane tunneb huvi mõlemast soost kaaslaste vastu;
 - 13) õpilane hindab enamasti teise inimese tundeid ja vajadusi tema käitumise põhjal ning suudab sellistest hinnangutest lähtuda abi osutamisel;
 - 14) nooremate eest hoolitsemisel tuleb õpilane iseseisvalt toime lihtsate tegevuste puhul abi osutamise (nt abistamine riietumisel, söömisel).
- (5) Funktsionaalset kirjaoskust väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:
- 1) õpilane loeb ja kirjutab alfabeetilisel, häälik-täht vastavuse tasemel;
 - 2) õpilane märkab ülesannete lahendamisel puuduvat infot ja tunneb vajadust selle leidmiseks;
 - 3) õpilane otsib tavaliselt infot välise ajendi mõjul (nt õpetaja suunamisel);
 - 4) õpilane tunneb tavapäraseid teabe hankimise allikaid (arvuti, meedia, teatmeteosed) ja nende võimalusi;
 - 5) argumenteerimisel kasutab õpilane enamasti endast lähtuvat põhjendamist;
 - 6) õpilane suudab loetud tekstist leida ja mõista konkreetselt esitatud teavet (sh andmed, terminid, tegelased, tegevused, sündmused ja nende aeg ja koht);
 - 7) õpilane mõistab lugemisel teksti üldist teemat ja sõnumit ning tegelaste põhilisi omadusi;
 - 8) kuulamisel keskendub õpilane faktilisele ning konkreetsele, isiklike kogemustega seostuvale teabele;

- 9) õpilane seostab kuulnud või loetud teksti üksikute ainealaste teadmiste ja isiklike kogemustega;
- 10) õpilane suudab täita ülesandeid või vastata küsimustele, mis nõuavad loetud ja kuulnud tekstis otseselt väljendatud teabe põhjal põhjuse-tagajärje seose leidmist, suhete kirjeldamist, peamise mõtte välja toomist;
- 11) õpilane suudab visuaalselt esitatud materjalist (skeemid, plaanid jms) leida selgelt esitatud informatsiooni, teha selle põhjal otseseid järeldusi ja leida konkreetseid seoseid;
- 12) õpilane suudab konkreetse informatsiooni edastamiseks kasutada lihtsamaid graafilisi vahendeid (skeem, plaanid jms) ja kasutada selleks tuttavaid tehnoloogiavahendeid;
- 13) õpilane suudab suuliselt ja kirjalikult väljendada teemakohast ja vajalikku konkreetset faktilist informatsiooni;
- 14) õpilane suudab koostada lihtsat endast lähtuvat teksti;
- 15) kirjutamisel reprodutseerib õpilane valdavalt teiste poolt kirjutatud ning isiklike kogemusi, sh enda poolt läbielatud sündmusi kajastavaid teadmisi;
- 16) suulisel esinemisel, sh vestluses, suudab õpilane väljendada omandatud teadmistel ja konkreetsetel isiklikel kogemustel põhinevaid lihtsamaid seoseid ja järeldusi.

51. Üldoskused II kooliastme lõpetamisel

- (1) Mõtlemisoskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:
 - 1) õpilane seostab teadmisi ja kirjeldab mõistete tähendust nii nende vasteks olevate protsesside, sündmuste ja objektide väliste tunnuste põhjal kui ka teiste mõistete kaudu;
 - 2) õpilane suudab seostada koolis õpitud teadmisi teiste õpitud teadmistega, korrastades neid vastavalt õppeainetele või õppe-teemadele;
 - 3) õpitavale teadmisele selle vaste väliste tunnuste alusel antud tähenduse suudab õpilane vastava ülesande põhjal muuta talle tuntud mõistetel põhinevaks tähenduseks;
 - 4) õpilane suudab teadvustada ja selgitada koolis õpitu põhjal mõistetevahelisi seoseid;
 - 5) õpilane kaldub teadmisi seostama jäigalt ja see väljendub tema arvamuses, et ühel teadmisel on üks õige tähendus, teatud sündmusel on kindel põhjus jne.
- (2) Õpioskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:
 - 1) õpilane eristab kooliga seotud õppimist teistest tegevustest;
 - 2) õpilane suudab planeerida nii kooliga seotud kui ka kooliväliseid tegevusi ja tegevuste käiku;
 - 3) õpilane püstitab konkreetseid eesmärke ja suudab hinnata osaliselt nende saavutatust;
 - 4) õpilane suudab osaliselt teadvustada oma teadmisi, nende kvaliteeti ja õppimisega seotud tegevusi;

- 5) õpilane mõistab enamasti koolis õpitavat lahusolevana tavaelust ja tema huvi õppimise vastu kaldub langema;
- 6) suunamise abil suudab õpilane õpitavat tavaeluga seostada ja huvi õppimise vastu tõsta;
- 7) õpilane suudab koolis ja väljaspool kooli eristada olulisi ja ebaolulisi teadmisi ja tegevusi;
- 8) õppimisel kasutab õpilane teadmiste meeldejätmiseks enamasti mehaanilist kordamist;
- 9) suunamise abil suudab õpilane mõista lihtsa kordamise vähest tõhusust, omandada efektiivsemaid meeldejätmise võtteid ning kasutada neid iseseisvalt tuttavates õppimissituatsioonides;
- 10) suunamise abil suudab õpilane kasutada õpitud teadmisi uudsete ülesannete lahendamisel;
- 11) suunamise abil suudab õpilane oma teadmisi teemade ja valdkondade vahel seostada;
- 12) õpilane suudab enamasti kasutada õpitut õppimisega sarnastes olukordades ja õppes käsitletud seoste ulatuses;
- 13) kohati iseseisvalt ja üldjuhul suunamise abil suudab õpilane kasutada ühe valdkonna mõisteid ja reegleid teise valdkonna probleemi lahendamisel.

(3) Enesekohaseid oskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:

- 1) õpilane peab tavaliselt ühes olukorras kohaseks kindlat meeleolu või emotsiooni;
- 2) õpilane arvestab tunnete väljendamisel oma vanusegrupis kehtivaid ja hinnatud norme ja reegleid;
- 3) õpilane lähtub enese kirjeldamisel suurel määral võrdlusest eakaaslastega;
- 4) õpilane kaldub oma tegevuse tulemusi seostama ühe kindla teguriga (võimed, jõupingutus, staatus klassis);
- 5) õpilane suudab tuttavates olukordades iseseisvalt pingeliste kogemustega toime tulla;
- 6) käitumisviiside valikul lähtub õpilane sageli autoriteetsete isikute eeskujudest ning eakaaslaste grupis kehtivatest normidest ja reeglitest.

(4) Sotsiaalseid oskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused ja tegevusviisid:

- 1) õpilane suudab kirjeldada teiste tundeid ja nende seotust mõtete ja käitumisega;
- 2) suunamise abil suudab õpilane mõista inimeste individuaalseid erinevusi ja aktsepteerida enda omadest erinevaid seisukohti;
- 3) õpilane suudab enamasti enda eest seista, kasutamata selleks füüsilist vägivalda;
- 4) suunamise abil suudab õpilane kujundada ühiskonnas aktsepteeritud väärtushinnanguid;
- 5) õpilane väärtustab lähedasi sõprussuhteid;
- 6) õpilane suudab määratleda oma rolli klassi- ja koolikaaslasena ning sõpruskonnas;
- 7) õpilane suudab kaasa aidata kodu ja koolikeskkonna heakorra hoidmisele;

- 8) õpilane suudab antud juhiste alusel vastutustundlikult hoolitseda endast nooremate eest;
 - 9) õpilane mõistab, et abistamine, hoolitsemine ja jagamine on ühiskonnas hinnatud käitumisviisid.
- (5) Funktsionaalset kirjaoskust väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:
- 1) õpilane loeb ja kirjutab ortograafilisel, põhiliste süntaksi ja semantiliste reeglite automatiseerunud kasutamise tasemel;
 - 2) õpilane otsib ja leiab tööülesannetest lähtudes informatsiooni selleks sobivatest allikatest;
 - 3) õpilane suudab esitatud informatsioonis eristada olulise ebaolulisest;
 - 4) õpilane suudab kasutada konkreetse informatsiooni edastamiseks ja enda väljendamiseks tuttavaid tehnoloogiavahendeid;
 - 5) argumenteerimisel suudab õpilane toetuda konkreetsetele teadmistele;
 - 6) õpilane suudab võrrelda, seostada ja vastandada loetud tekstis sisalduvat informatsiooni ning isiklike kogemusi ja eelteadmisi;
 - 7) õpilane suudab leida loetud teksti tegelaste käitumisele alternatiive;
 - 8) õpilane suudab tekstis esitatud konkreetset informatsiooni kasutada korraldustes või tööjuhendis püstitatud ülesannete täitmiseks;
 - 9) õpilane suudab kuuldud teabe põhjal luua seoseid antud valdkonna ainealaste teadmiste ja isikliku kogemusega ning teha mõistetevahelisi seoseid väljendavaid järeldusi;
 - 10) õpilane suudab teha kindla materjali alusel kirjaliku kokkuvõtte ja koostada allikmaterjalide põhjal lihtsa teemast lähtuva teksti;
 - 11) õpilane suudab kirjalikul ja suulisel teabe reprodutseerimisel seostada seda konkreetse valdkonna ja isiklike kogemustega;
 - 12) suulisel esinemisel, sh vestluses, suudab õpilane väljendada ühe teema (valdkonna) piires mõistetevahelisi ja konkreetseid seoseid ning teha otseseid järeldusi,
 - 13) õpilane oskab teadmiste seostamiseks ja üldistamiseks kasutada visuaalseid vahendeid;
 - 14) õpilane oskab edastada valdkonnspetsiifilist teavet antud valdkonnas graafilise info edastamiseks enam kasutatud meetodite ja vahenditega;
 - 15) õpilane suudab visuaalselt esitatud valdkonnspetsiifilist informatsiooni sama valdkonna piires seostada ja võrrelda ning teha selle põhjal otseseid järeldusi.

52. Üldoskused III kooliastme lõpetamisel

- (1) Mõtlemisoskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:
- 1) õpilane suudab õpitud teadmisi seostada ja mõistete tähendust kirjeldada teiste mõistete kaudu;
 - 2) õpilane teadvustab õpitud mõistetevahelisi seoseid;
 - 3) õpilane suudab mõista, et sama mõiste, reegel vms võib kuuluda erinevatesse teadmustes ning omada neis erinevaid tähendusi ja kasutamisi;
 - 4) õpilane seostab ja korrastab õpitud teadmised tavaliselt õppeainetele või õppeteemadele vastavalt.

(2) Õpioskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:

- 1) õpilane suudab oma tegevusi pikema aja peale planeerida, seada konkreetseid eesmärke ja hinnata nende saavutatust;
- 2) õpilane teadvustab oma teadmisi ja tegevusi ning kasutatavaid õppimisstrateegiaid;
- 3) õpilane suudab seostada osaliselt koolis õpitud ja tavaelu;
- 4) suunamise abil suudab õpilane leida seoseid kooliga seotud ja muu õppimise vahel ning kasutada erinevaid õppimisstrateegiaid;
- 5) õpilased pingutavad õppimisel suuresti hinnangute ja tunnustuse nimel;
- 6) õpilane kasutab õppides erinevaid ja keerulisemaid meeldejätmise viise;
- 7) õpilane kasutab õpitud enamasti õppimisega sarnastes olukordades ja õppes käsitletud seoste ulatuses;
- 8) õpilane suudab kohati iseseisvalt ja enamasti suunamise abil märgata ühe valdkonna ülesannete puhul võimalusi teise valdkonna teadmiste kasutamiseks ning vastavaid teadmisi rakendada.

(3) Enesekohaseid oskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:

- 1) õpilase emotsionaalsed reaktsioonid on tavaliselt olukorrahased;
- 2) seoses arenguliste muutustega võib õpilast iseloomustada ebastabiilne usk endasse ning minapildi ähmastumine;
- 3) õpilane kaldub oma võimekust või selle puudumist ühes valdkonnas üldistama teistele valdkondadele;
- 4) suunamise ja adekvaatse tagasiside abil suudab õpilane oma minapildi selgust ja eneseusku tõsta;
- 5) õpilane käsitleb norme tavaliselt jäikadena;
- 6) õpilane mõistab, et erinevatel gruppidel on erinevad reeglid ja normid;
- 7) suunamise abil suudab õpilane oma tegemistes teadvustada ja kasutada alternatiivseid käitumisviise.

(4) Sotsiaalseid oskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused ja tegevusviisid:

- 1) õpilane suudab suhtlemisel tähelepanu pöörata mõlema osapoole vajaduste rahuldamisele;
- 2) õpilane mõistab, et ühesuguses olukorras ja/või seisundis inimesed on erinevad ning võivad olla antud olukorda või seisundisse sattunud erinevatel põhjustel;
- 3) suunamise abil suudab õpilane mõista koostöö, kompromissi ja vastastikuse usalduse eeliseid;
- 4) õpilane suudab anda inimestevahelistele suhetele hinnanguid vahendatud info põhjal, ilma nendega vahetult kokku puutumata;
- 5) õpilane mõistab, et teiste inimeste halvustamine ja ahistamine, sh soo, rahvuse, välimuse jms põhjal, ei ole aktsepteeritavad käitumisviisid;
- 6) õpilane suudab ühistegevustes näidata üles initsiatiivi ja juhtimisuskust;
- 7) suunamise abil suudab õpilane omandada efektiivseid konfliktilahendamise viise;
- 8) õpilane kohandab oma suhtlemise viisi partneri ja olukorraga;
- 9) suunamise abil suudab õpilane vastu seista sotsiaalsetele mõjutustele, sh eakaaslaste ja meedia mõjule;

- 10) õpilane oskab suhelda ja korraldada ühistegevusi mõlemast soost eakaaslastega;
- 11) õpilane suudab eristada kaasinimeste psüühilisi seisundeid ja sellest lähtuvalt osutada neile kohast abi.

(5) Funktsionaalset kirjaoskust väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:

- 1) õpilane töötleb lugemisel ja kirjutamisel informatsiooni sisulugemise tasemel, keskendudes semantilisele teabele ja üldisele tähendusele;
- 2) õpilane oskab ülesandest ja isiklikest vajadustest lähtudes leida ja valida kohaseid allikmaterjale;
- 3) õpilane oskab õpitud otsingustrateegiaid edukalt kasutada teabe hankimiseks;
- 4) õpilane suudab argumenteerida üksikute teadmiste sünteesi abil;
- 5) õpilane suudab teksti lugemisel leida põhjuse-tagajärje seoseid, tegelaste iseloomu ja käitumise motiive ja arenguid;
- 6) suunamise abil suudab õpilane keerulisemates tekstides eristada olulise ja ebaolulise teabe ning määrata prioriteete;
- 7) lugedes ja kuulates suudab õpilane saadud informatsiooni seostada ja võrrelda konkreetsete teadmistega teistest valdkondadest ja isiklike kogemustega;
- 8) esitatud teabe kohta suudab õpilane teha järeldusi, otsides selleks teistest allikatest informatsiooni juurde;
- 9) õpilane suudab kirjutada üldistava ja kokkuvõtva teksti erinevate teemakohaste allikmaterjalide põhjal;
- 10) õpilane suudab kirjalikul ja suulisel teabe reprodutseerimisel seostada selle erinevate valdkondade teadmiste ja isiklike kogemustega;
- 11) suulisel esinemisel, sh vestluses, suudab õpilane väljendada erinevate valdkondade mõistete vahelisi seoseid ning seostada teadmisi oma kogemustega neid üldistades;
- 12) õpilane suudab visuaalselt esitatud materjali analüüsida ja seostada teemast lähtuvalt;
- 13) õpilane suudab erinevates valdkondades teha graafiliselt esitatud informatsiooni põhjal järeldusi ja leida seoseid;
- 14) õpilane suudab graafiliselt esitatud informatsiooni võrrelda ja seostada eri valdkondade teadmistega;
- 15) õpilane kasutab graafilise informatsiooni esitamise vahendeid erinevate valdkondade ning komplekssete teadmiste edasiandmiseks;
- 16) õpilane kasutab graafilise informatsiooni esitamise vahendeid eri valdkondade teabe seostamiseks ja edasiandmiseks;
- 17) õpilane kasutab erinevaid tehnoloogiavahendeid teabe esitamiseks ja enese väljendamiseks.

53. Üldoskused gümnaasiumi lõpetamisel

(1) Mõtlemisoskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:

- 1) teadmiste omandamisel ja kasutamisel seostab õpilane neid nii antud valdkonna kui ka teiste valdkondade teadmistega;

- 2) õpilane suudab mõiste tähendust kirjeldada teiste mõistete kaudu, arvestades kehtivat konteksti (olukord, ülesanne, teadmisi- või tegevusala);
- 3) õpilane suudab kasutada samu mõisteid ja reegleid erinevates situatsioonides, teisendades vajadusel nende seoseid ja tähendust.

(2) Õpioskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:

- 1) õpilane teadvustab õpitava laiemat konteksti ja õppimise vajadust ning suudab õppimist planeerida oma vajadustele vastavalt;
- 2) õpilane teadvustab oma teadmisi, tegevusi ja õppimisstrateegiaid ning nende kehtivuse piire;
- 3) õpilane püstitab eesmärged ja hindab nende saavutatuse taset;
- 4) õpilane suudab vastavalt vajadusele valida ja muuta õppimisstrateegiaid;
- 5) õpilane suudab iseseisvalt ja sihipäraselt töötada ka siis, kui õpitav ei ole huvitav;
- 6) õpilase õpimotivatsioon erineb õppeaineti ja valdkonniti vastavalt õpilase huvidele;
- 7) õpilane suudab omavahel seostatult eristada olulist ja ebaolulist koolis ja väljaspool kooli;
- 8) õpilane eristab ja kasutab mitmeid õppimismotiive;
- 9) õpilane kasutab vastavalt õpitavale ja ülesandele erinevaid meeldejätmise viise;
- 10) õpilane suudab oma teadmisi ja tegevusviise süstematiseerida erinevatel alustel, teadvustades süstematiseerimise aluseks olevat printsiipi;
- 11) õpilane suudab uudseid ülesandeid enamasti lahendada iseseisvalt;
- 12) õpilane suudab uudsete ülesannete lahendamisel määratleda tunnused, mille alusel valib kasutamiseks kohased teadmised, ning määratleda kriteeriumid, millele saavutatav tulemus peab vastama.

(3) Enesekohaseid oskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:

- 1) õpilane mõistab emotsioonide ja nende väljendusviiside paljusust;
- 2) õpilane suudab hinnata oma võimeid realistlikult;
- 3) õpilane kasutab enese määratlemisel sagedamini oma isiksuse omaduste ja võimete kirjeldamist;
- 4) õpilane mõistab erinevate tegurite rolli tulemuste saavutamisel;
- 5) õpilane suudab pingelistes olukordades enamasti oma emotsioone kontrollida ning valida kohaseid käitumisviise;
- 6) õpilane mõistab sotsiaalsete reeglite ja normide kokkuleppelist iseloomu ning nende üldist korda säilitavat loomust;
- 7) õpilane suudab normide üle kriitiliselt mõelda ja nende üle argumenteeritult arutleda.

(4) Sotsiaalseid oskusi väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused ja tegevusviisid:

- 1) õpilane eristab käitumist, mõtteid ja tundeid ning mõistab nendevahelisi keerukaid seoseid;
- 2) õpilane suudab näha inimese käitumise, mõtlemise, tunnete läbielamise ja väljendamise seoseid tema mineviku ja konkreetse olukorraga;

- 3) õpilane respektseb erinevaid vaateid ja seisukohti ning oskab kaitsta oma seisukohta;
- 4) õpilane suudab määratleda seoseid inimese käitumise ja ühiskonna nõudmiste vahel;
- 5) õpilane suudab käsitada sõprust vastastikuse jagamise protsessina;
- 6) õpilane oskab prognoosida kaaslaste käitumist;
- 7) õpilane suudab näha ette, vältida ja lahendada konflikte;
- 8) õpilane mõistab koostöö, kompromisside ja usalduslikkuse väärtust;
- 9) õpilane suudab enamasti iseseisvalt seista vastu sotsiaalsetele mõjutustele;
- 10) õpilane suudab luua ja hoida lähisuhteid;
- 11) õpilane suudab kasutada tõhusaid abistamisviise;
- 12) õpilane suudab mõista abistamiskäitumise laiemat konteksti, selle seoseid üldiste eetiliste põhimõtete väärtustamise ja järgimise ning inimlikkusega;
- 13) õpilane mõistab, kuidas ühiskonnas kehtivad seadused ja praktilised tegevused toetavad erivajadustega sotsiaalseid rühmi.

(5) Funktsionaalset kirjaoskust väljendavad õpilase järgnevad suutlikkused:

- 1) õpilane kasutab automatiseerunud lugemis- ja kirjutamisoskust vastavalt vajadustele ja huvidele teabe otsimiseks ja enese väljendamiseks;
- 2) õpilane oskab valida ja kriitiliselt hinnata kasutatavaid infoallikaid ja neis esitatud teavet;
- 3) õpilane argumenteerib, põhjendades väiteid süsteemselt ja kasutades üldistamist;
- 4) õpilane suudab leida saadud informatsioonile rakendamisevõimalusi, sh kasutada seda probleemide lahendamiseks, arukate otsuste tegemiseks ja erinevate teadmiste sünteesimiseks;
- 5) õpilane suhtub loetusse kriitiliselt ja suudab seda analüüsida, eristades olulise ebaolulisest, leides esitatud sõnumitele alternatiive ning luues seoseid teiste valdkondade, varasemate teadmiste ja kogemustega;
- 6) õpilane suudab kuulates seostada esitatud teavet süstemaatiliselt oma maailmapildi ja kogemustega ning teeb selle kohta järeldusi, lähtudes erinevatest allikatest saadud informatsioonist;
- 7) õpilane reprodutseerib kuulatud ja loetud informatsiooni süsteemselt ja seostatult;
- 8) õpilane väljendab suulises esituses, sh vestluses, põhjuse-tagajärje seoseid, teeb järeldusi ja üldistusi, toetudes laialdasele informatsioonile, analüüsides ja sünteesides seda;
- 9) õpilase suuline ja kirjalik eneseväljendus on loov ja isikupärane, ta käsitleb oma isiksusega seonduvaid teadmisi, mõtteid ja emotsioone;
- 10) õpilane koostab eri liiki tekste, keskendudes informatsiooni süsteemsele edastamisele;
- 11) õpilane oskab teha kirjalikke kokkuvõtteid ja üldistusi, seostades neis teemakohase materjali laiemate teadmiste ja isikliku kontekstiga;
- 12) õpilane suudab tajuda erinevat graafiliselt esitatud informatsiooni terviklikuna ning oskab seda süsteemselt võrrelda, teha järeldusi, leida põhjuse-tagajärje jm seoseid ning luua seoseid oma varasemate teadmiste ja kogemustega;

- 13) õpilane oskab valida teabe edastamiseks sobivaima visuaalse informatsiooni edastamise viisi ning väljendada selle abil erinevaid suhteid ja põhjuse-tagajärje seoseid;
- 14) õpilane kasutab graafilisi vahendeid, tehnoloogiat ja meediat informatsiooni edastamiseks põhjendatult, süsteemselt ja otstarbekalt, arvestades edastatava teabe ja auditooriumi iseärasusi ja vajadusi.